

16+

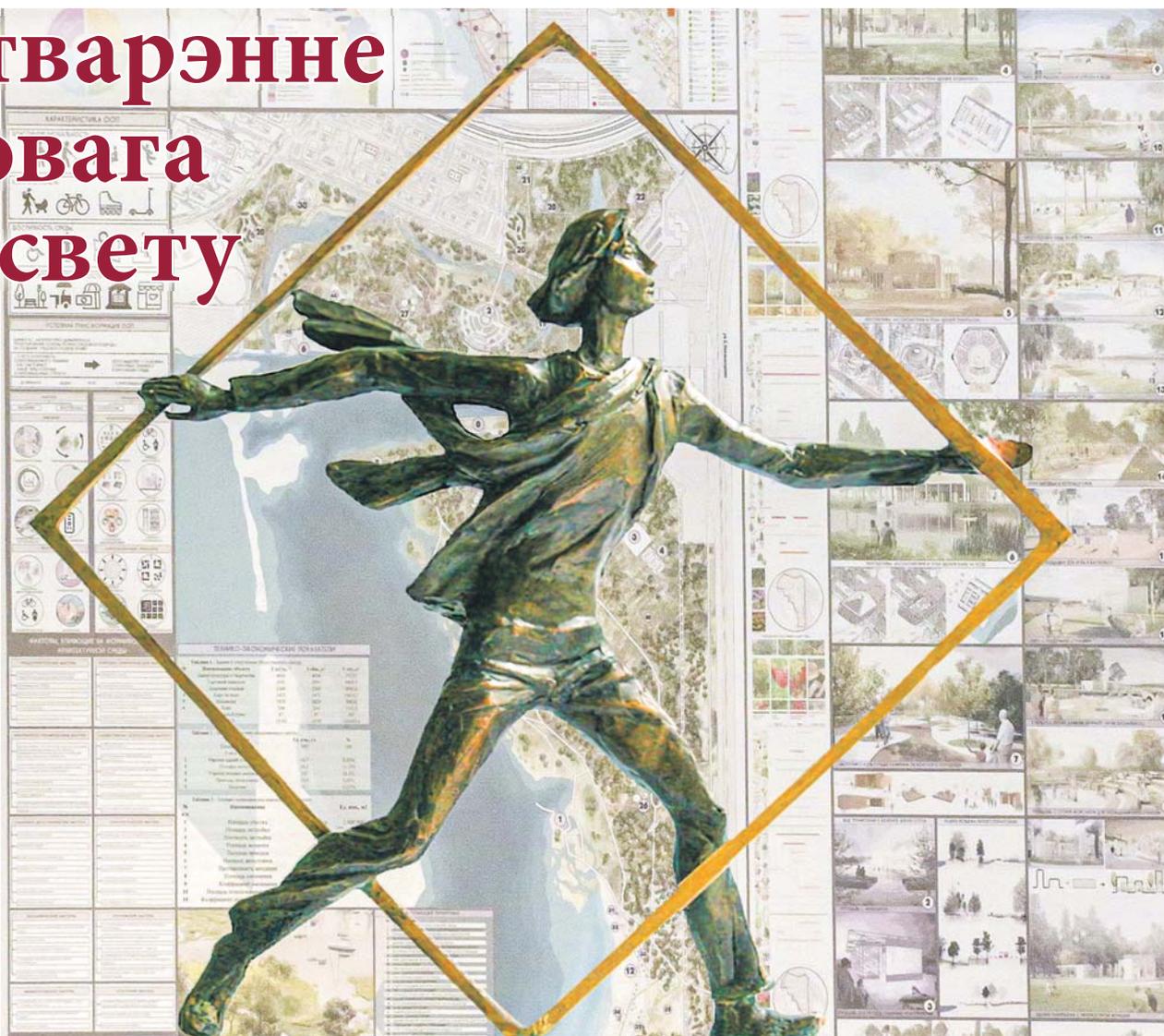
Новыя
гарызонты
Пушкінкі
стар. 5

Радкі
анталогіі:
да паразумення
стар. 7

На фотаздымках
Яна
Булгака...
стар. 14

Стварэнне новага сусвету

Калаж Кастуся Дробава.

Гран-пры XV Рэспубліканскага конкурсу дыпломных праектаў выпускнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь.

Менавіта ў стварэнні новага сусвету, новай рэчаіснасці і заключаецца сапраўдная місія архітэктараў на гэтай зямлі. Дойлід, як паўнамоцны дэміург, якому ледзь не самім Богам дэлегавана права відазмяняць наваколле, стварае новы макракосм (што называецца, па ўласным разуменні), літаральна кіруючы лёсамі іншых людзей. Калі падумаць, архітэктар жа і напярэду задае наша жыццё: уплываючы на штодзённы быт, яна заўсёды і паўсюль нас суправаджае.

У кастрычніку для ўсіх прадстаўнікоў слаўнай прафесіі дойдзе, а таксама для шараговых аматараў гэтага кірунку мастацтва з явілася добрая нагода для святкавання. Пачынаючы з 1996 года ў першы панядзелак месяца ва ўсім свеце адзначаецца Міжнародны дзень архітэктары. Менавіта па гэтай прычыне шматлікія архітэктурныя мерапрыемствы часта прыпадаюць на сярэдзіну восені: у многіх краінах ладзяцца выстаўкі, праходзяць адпаведныя біенале.

Аднак жа ў Беларусі сёлетняе свята азнаменавана яшчэ адной важнай падзеяй — Годам архітэктары і горадабудаўніцтва ў краінах СНД. У сувязі з гэтым традыцыйны Нацыянальны фестываль архітэктары, які ладзіцца раз на два гады, таксама перанесены на кастрычнік. Афіцыйнае адкрыццё знамянальнага фестывалю адбылося ў першы дзень месяца ў Рэспубліканскім Доме архітэктары. Апрача іншага, у межах вялікага фестывалю падвялі вынікі IX Мінскага міжнароднага біенале маладых архітэктары «Леанарда».

Працяг на стар. 4 ▶

«ЛіМ»-акцэнт

Дзяржава. Суверэннітэт і незалежнасць любой краіны не купляюцца і не прадаюцца, адзначыў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў інтэрв'ю тэлекампаніі CNN. Ніякіх цэн тут няма і быць не можа. «Тым больш гэта са мной», — падкрэсліў беларускі лідар. Наконт таго, што Беларусь увойдзе ў склад ЗША, Вялікабрытаніі або Расіі, — гэта абсалютнае глупства: «Мы з Пуціным, кіраўніцтва Расіі і Беларусі ў цэлым дастаткова разумныя, каб у рамках дзвюх незалежных, суверэнных дзяржаў стварыць такі саюз, які будзе яшчэ мацнейшы за ўнітарнае ўтварэнне», — рэзюмаваў Аляксандр Лукашэнка.

Віншаванне. «Мы па праве называем гэтае свята ўсенародным», — адзначыў Прэзідэнт Беларусі, віншуючы работнікаў сферы адукацыі краіны з Днём настаўніка. «Самыя шчырыя віншаванні і словы захаплення гучаць у адрас настаўнікаў, якія сэрцам выbralі гэты пачэсны і вельмі адказны шлях. Ваша любоў да дзяцей і свайго прадмета, асабісты прыклад беражлівага стаўлення да традыцый і нацыянальных каштоўнасцей, цвёрдая грамадзянская пазіцыя выхоўваюча сапраўдных патрыётаў, якія любяць родную зямлю», — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы.

Прывітанне. Тэматычная выстаўка «Настаўнік, перад імем тваім» адкрылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і будзе працаваць да 9 лістапада. Экспазіцыя налічвае каля 60 дакументаў на англійскай, рускай і беларускай мовах, сярод якіх — кнігі, перыядычныя выданні, буклеты. Значную частку складаюць дакументы міжнародных арганізацый (ААН, ЮНЕСКА, МАП). Матэрыялы азнаёмяць чытача з выданнямі, у якіх раскрываецца сутнасць прафесіі настаўніка, разглядаецца роля педагога ў развіцці чалавека і грамадства. Выставачны праект дае магчымасць звярнуць увагу на праблемы настаўнікаў на нацыянальным і сусветным узроўнях, прааналізаваць поспехі педагогаў у міжнародным кантэксце, адзначаюць арганізатары выстаўкі.

Праект. Часовая экспазіцыя «Нюрнбергскі набат. Без тэрміну даўнасці» адкрылася ў Беларускаму дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. На выстаўцы — звыш 200 унікальных экспанатаў, большасць з якіх дэманструецца ў Беларусі ўпершыню. Да ўвагі наведвальнікаў — рэліквіі, якія адлюстроўваюць жакліваю штодзённасць нацысцкіх канцлагераў: рэчы дзяцей-вясняў Майданека, тканіна, вырабленая з выкарыстаннем валасоў жанчын, забітых нацыстамі ў Асвенціме, графічныя работы, выкананыя былымі вязнямі. Матэрыялы для выставачнага праекта прадастаўлены Дзяржаўным цэнтральным музеем сучаснай гісторыі Расіі, Расійскім дзяржаўным архівам сацыяльна-палітычнай гісторыі, Архівам знешняй палітыкі Расійскай Федэрацыі і Галерэяй Мамантава.

Культура. У Беларусі праходзяць Дні культуры Таджыкістана, паведаміла БелТА. Дэлегацыю Рэспублікі Таджыкістан узначальвае першы намеснік міністра культуры Назарыен Абід Адзілзада. У кінатэатры «Піянер» прапануюць Дні кіно з паказам ігравых і неігравых фільмаў. У Беларускаму дзяржаўнаму філармоніі адбыўся гала-канцэрт майстроў мастацтваў Таджыкістана, а ў фазе адкрыцця выстаўка таджыкскіх народных промыслаў. У Маладзечне сёння запланаваў выступленне артыстаў з Таджыкістана. Дружалюбныя беларуска-таджыкскія адносіны, якія традыцыйна будуюцца на трывалым фундаменце гістарычных і культурных сувязей, набываюць дадатковую дынаміку, адзначаюць у Міністэрстве культуры Беларусі.

Нагода. Тэматычная выстаўка «Чароўныя гукі Беларускай паэзіі ў песнях» да Міжнароднага дня музыкі працуе ў ногна-навуковай бібліятэцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. У экспазіцыі прадставілі рукапісы песень Льва Абеліевіча, Ігара Алоўнікава, Анатоля Багатырова, Генрых Вагнера, Віктара Войцкі, Ігара Лучанка і Дзмітры Смольскага, пакладзеных на вершы Максіма Багдановіча, Пятра Глебкі, Якуба Коласа, Янкі Купалы, Адама Русака і Максіма Танка. «У нашым фондзе захоўваюцца не толькі надрукаваныя творы беларускіх кампазітараў, але і рукапісы твораў. Яны складаюць спадчыну беларускай музычнай культуры і даюць магчымасць убацьчы асабліваці афармлення і індывідуальны пачырк аўтара, адчуць атмасферу, у якой ствараўся твор», — падкрэсліў БелТА ў бібліятэцы.

Рэгіёны. У Іванаве Брэсцкай вобласці стварылі ландшафтна-культурны парк макетаў страчаных аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны. Парк размясціўся ў цэнтры Іванава. Паводле задумы, адсюль турысты могуць пачаць знаёмства з горадам і раёнам. Дамінанта — шэсць мініяцюрных слаўтасцей. Макеты вызначаюцца дакладнасцю архітэктурных дэталей. Над імі працавала група майстроў пад кіраўніцтвам гродзенскага эксперта Ігара Лапехі. Копіі гістарычных будынкаў стварылі на аснове архіўных дакументаў і малюнкаў Напалеона Орды, маштаб работ — 1:10. Мініяцюрны зроблены з вадэастойлівых палімерных матэрыялаў. Кожны з аб'ектаў абазначаны QR-кодам, які адсылае на сайт цэнтральнай раённай бібліятэкі.

Агляд афіцыйных падзей ад Інэсы ПЕТРУСЕВІЧ

стасункі

Пра Беларусь — для юных сербаў

У Бялградзе пабачыла свет кніга дакументальных тэкстаў Алеся Карлюкевіча «Апавяданні з Беларусі» («Приче из Белорусије»). Перакладчыца — маладая пісьменніца Даяна Лазаравіч.

Пад адной вокладкай сабраны кразнаўчыя апаведы беларускага аўтара пра розныя адрасы нашай Айчыны, пра славетныя землякі: Віцебск, старажытны Ігумен (сённяшні Чэрвень), палескі Луцінец, пухавіцкае мястэчка Дукора, пра Аляксандра Ельскага — вялікага калекцыянера зямлі беларускай, пра пісьменніка Юзафа Ігнаці Крашэўскага — «пружанскага Дзюма»... Раней кніга — на рускай мове — «Рассказы об Отечестве» выйшла ў выдавецтве «Адукацыя і выхаванне». Сёлета зборнік кразнаўчых нарысаў, адрасаваных юнаму чытачу, выданы ў Яшкар-Але (Расійская Федэрацыя, Марый Эл) у перакладзе на марыйскую мову.

Перакладчыца Даяна Лазаравіч — добры сябар беларускай літаратуры. Яна пераклала на сербскую мову творы дзясяткаў паэтаў і празаікаў Беларусі. Асобнымі кнігамі ў яе перастварэннях пабачылі свет творы Янкі Купалы, Алеся Бадака, Максіма Багдановіча, Сяргея Панізініка, Віктара Кажуры...

З прадмовай да кнігі «Апавяданні з Беларусі» выступіў сербскі пісьменнік і выдавец Мілуцін Турычаквіч. Беларускаму зборніку выйшаў у серыі выдавецтва «Алма» — «Еўрапейская кніжніца». Будзем спадзявацца, што ў гэтым творчым праекце пабачаць свет і іншыя кнігі беларускіх пісьменнікаў.

Сяргей ШЫЧКО

з нагоды

У госці да паэта

Штогод Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры працягвае адкрываць новыя факты, звязаныя з айчынай літаратурай і асобамі, якія яе стваралі. Так прасоўваецца наша культура. Сёння гэта сапраўдны літаратурны дом, куды можна прыйсці, каб сустрэцца з любімымі пісьменнікамі. Можна пабачыць рарытэты, дакументы, унікальныя фотаздымкі і нават пачуць запісы — галасы паэтаў.

Усё гэта было на юбілейнай вечарыне «Генадзь Бураўкін. Мой боль і запавет...» Назву арганізатары пазычылі з кнігі, якая выйшла ў Выдавецкім доме «Звязда».

Падчас мерапрыемства прадставілі матэрыялы з архіва паэта, якія ўдава пісьменніка Юлія Якаўлеўна Бураўкіна перадала ў фонды музея. Яны разам з сынам былі вельмі ўражаны, як многа людзей прыйшло ўшанаваць памяць творцы.

Упершыню ў музеі былі выстаўлены і скульптурныя работы Эдуарда Астаф'ева, прысвечаныя Генадзю Бураўкіну. Скульптар падзяліўся, што знаёмства з пісьменнікам яго ўзбагаціла, ён адкрываў дзякуючы гэтаму незвычайных, натхнёных асоб, якія вельмі любілі сваю зямлю.

Генадзь Бураўкін — паэт, журналіст, дыпламат, адзін з яскравых і самабытных прадстаўнікоў пасляваеннага пакалення. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы за кнігу вершаў «Варта вернасці» (1980). Перакладаў на беларускую мову вершы рускіх, украінскіх, малдаўскіх, балгарскіх паэтаў. Укладальнік кнігі «Наш Быкаў» — першай кнігі ўспамінаў пра Васіля Быкава. Нельга знайсці беларусаў, якія б ніколі не чулі вершаў Генадзя Бураўкіна. Менавіта пад яго «Калыханку» расло не адно пакаленне, многія вершы сталі песнямі, у тым ліку «Завіруха» і «Зачарованая». Праз прыгожае слова паэт прасоўваў любоў да сваёй краіны і да малой радзімы — Полаччыны, да роднай мовы.

А для сяброў ён яшчэ застаўся вельмі адкрытым і шчырым чалавекам.

— Генадзя я ведаю з самага пачатку яго творчай дзейнасці. Мы вучыліся разам ва ўніверсітэце, там, на філках, абмяркоўвалі яго вершы. Пасля ўніверсітэта я працаваў з ім на беларускім радыё, — згадвае паэт, фалькларыст, мовазнавец, кіраўнік праекта «Беларускі кнігазбор» Кастусь Цвірка. — Тады на Усеаюзным радыё выйшла перадача «Весёлая волна», і Рыгор Канавалаў, які кіраваў намі, вырашыў таксама зрабіць

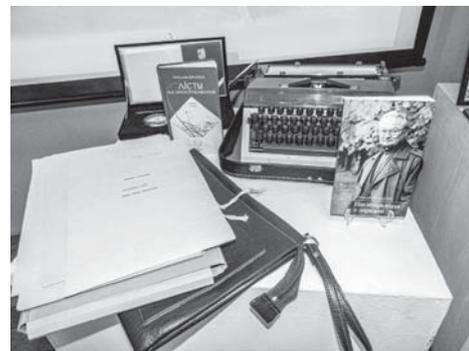
Чытаем Караткевіча па-кітайску

Часопіс «Беларусь» у сваім кітайскім выпуску працягвае публікацыю «Дзікага паліянана караля Стаха» Уладзіміра Караткевіча: выйшаў дзевяты, вераснёўскі, нумар з другой часткай публікацыі.

Мяркуецца, што твор у перакладзе на кітайскую мову будзе друкавацца да канца 2021 года. Перакладчык — студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Сунь Фаньці. Малады «суразмоўца» з класікам беларускай літаратуры працаваў над перакладам каля двух гадоў. Зробленае даваў на прычытанне сябрам, знаёмым, якія валодаюць кітайскай мовай. Пераклад прычыталі і адрэдагавалі непасрэдна ў Кітаі. Будзем спадзявацца, што публікацыю «Дзікага паліянана караля Стаха» на кітайскай мове заўважыць і ў Паўднёбнаі.

Нагадаем, што ў розныя дзесяцігоддзі асобнымі выданнямі ў Кітаі да чытача прыходзілі творы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Петруся Броўкі, Янкі Маўра, Кандрата Крапівы, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Паўла Кавалёва, Алеся Адамовіча і іншых паэтаў і празаікаў.

Раман СЭРВАЧ

крытычную перадачу «На калючай хвалі», на яе прызначыў Генадзь Бураўкіна і мяне. Мы рабілі выпускі па чарзе. Бралі «рэпарцір» на плечы і ішлі шукаць розныя грамадскія хібы. Перадача стала папулярнай, але раптам званок з ЦК, маўляў, хочіць крытыкаваць. Калі мы толькі прыйшлі працаваць, былі бяздомнікі, і Канавалаў так намі апекаваўся, што знайшоў на дваіх адну двухпакаёвую кватэру. У большым пакоі быў я з сям'ёй (тры чалавекі), а ў другім — Бураўкін з Юліяй. Зіновій Прыгодзіч, які больш за 40 гадоў быў знаёмы з Генадзем Бураўкіным, згадаў, што, дзе б яны ні пераскакалі: на мерапрыемствах ці ў грыбах — заўсёды вялі гаворку пра літаратуру. Некаторыя з тых сустрэч ён запісаў і такім чынам збіраў матэрыял. А яшчэ мае неацэнныя скарбы — восем гадзін дыктафоннага запісу гутаркі з Генадзем Мікалаевічам. Калі ўключае камп'ютар і чуе той запіс, ствараецца поўная ілюзія, што сябар нікуды не сыходзіў, што ён побач.

Дарэчы, сам Генадзь Бураўкін не пакінуў кнігі ўспамінаў, хаця ў яго былі такія планы і нават падрыхтавана назва — «Вузлы паміці». Зрабіць такую працу пісьменніка ўпрошвалі яго сябры, у тым ліку Васіль Быкаў і Рыгор Барадулін. Спачатку Генадзь Мікалаевіч гаварыў, што зарана брацца за гэтую справу, а пазней паставіўся да пытанія з містычнай фатальнасцю. Казаў, што яго найбліжэйшыя сябры напісалі ўспаміны і палі вельмі хутка пайшлі з гэтага свету. Так ён адкладаў да апошняга... Але паміць засталася, яна перадаецца і да гэтага часу праз кнігі, фотаздымкі, дакументы і цэльныя гісторыі тых, хто быў побач з пісьменнікам.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ, фота аўтара

вектар

Сляды вечнасці, крокі сучаснасці

Брэсцкі раённы краязнаўчы альманах «Астремчаўскі рукапіс» працягвае дэсталяваць гісторыю Брэсцкага раёна, блізкіх ваколіц. Пабачыў свет трэці ў гэтым годзе, а ўвогуле 35-ы па ліку, выпуск выдання.

Альманах не мяняе сваіх традыцый. Па-ранейшаму расказвае пра сучаснасць у судакрананні з гісторыяй краю. Сапраўдны герой нумара — Фёдар Мозаль. Пра яго — у раздзеле «Астремчава і астремчаўцы». Яшчэ ў 1984 годзе Фёдар Аляксеевіч быў прызначаны дырэктарам Астремчаўскага Дома культуры. Менавіта намаганнямі гэтай яркай, шматаблічнай асобы і створаны легендарны калектыв «Астремчаўскія Лявонь».

Цяпер заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Фёдар Мозаль жыве ў Брэсце. Працягвае займацца мастацкім кіраўніцтвам творчых калектываў, у тым ліку і створаным ім народным ансамблем музыкі і песні «Астремчаўскія Лявонь». Падборку матэрыялаў пра таленавітага

арганізатара культурна-асветніцкай дзейнасці ў вёсцы завяршае публікацыя «Гімн Брэсцкага раёна». Словы напісаў Сяргей Любчук, музыку — Фёдар Мозаль.

У раздзеле «Народныя святы і звычкі Брэсцейшчыны» — чарговая публікацыя доктара філалагічных навук, кіраўніка лабараторыі «Фальклорыстыка і краязнаўства» Брэсцкага

дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна Іны Швед «Хто в жыно гуляе — той зымой голодае»: жыво на Брэсцейшчыне». Несумненна, з цікавасцю шмат хто адкрые для сябе і другі артыкул аўтара — «“К осіне пойді, обнімі, пагаворі...”: асіна ў народных уяўленнях Брэсцейшчыны». «Як у полі асіна — так і сіраціна: яе вецер гне і мачаха б’е». Выснова даследчыцы: «...асіна (драўніна якой не гніе, а лісце трапечацца нават без ветру) асэнсоўваецца міфалагічным мысленнем неадназначна, яе сімволіка вагаецца ад негатыўнага полосу да пазітыўнага, з перавагай першага».

У выпуску — шмат матэрыялаў, якія носяць літаратурна-краязнаўчы характар, расказваюць пра пісьменнікаў рэгіёна альбо падаюць іх мастацкія творы. Змешчана і падрабязная справаздача «Міжнародны круглы стол прайшоў у абласной бібліятэцы імя Горкага» — тут размова ідзе пра падзею, якая аб’яднала пісьменнікаў Беларусі, Расіі, Узбекістана, Казахстана ў дыскусіях у фарматах афлайн і анлайн.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

імпрэзы

Пісьмо на бяросце

Па-сапраўднаму яркае літаратурнае свята — фестываль кнігі і друку «Зоркі Лідскіх небасхілаў» — сабрала жыхароў і гасцей горада на адкрытай пляцоўцы каля Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы. Падчас імпрэзы былі ўшанаваны аічынныя першаасветнікі, друкары і ўсе, хто ўдзельнічае ў стварэнні кнігі.

Наведвальнікаў чакала насычаная творчая праграма з удзелам супрацоўнікаў публічных бібліятэк, членаў літаб’яднання «Суквецце», краязнаўцаў, прадстаўнікоў мясцовай улады, рэдакцый газет, друкарні, магазіна «Кніжны свет», духавенства, БРСМ і творчых калектываў Лідчыны.

Нягледзячы на хмарнае надвор’е, фестываль сабраў шмат гасцей. Значную частку прысутных складалі школьнікі і навучэнцы мясцовых каледжаў. Жывая музыка, чытанне вершаў на беларускай мове, шматлікія выстаўкі, гульнявыя пляцоўкі надалі святую яшчэ большую значнасць і непаўторнасць.

Тосці мелі магчымасць азнаёміцца з імправізаванымі выстаўкамі кнігі і іншай друкаванай прадукцыі. Вялікай папулярнасцю карыстаўся майстар-клас «Мастацтва пісьма», які пазнаёміў з гісторыяй узнікнення пісьма і кнігі, а майстар-клас «Ад глінянай таблічкі да друкаванай старонкі» даў магчымасць паспрабаваць напісаць пісьмо на бяросце, у тэхніцы вузельчыкавага пісьма і клінапісу.

Адметнасцю фестывалю стала ўрачыстае абвяшчэнне літаратурных праектаў, ініцыятарам якіх выступіў Лідскі раённы камітэт БРСМ. Першы праект — «3 мышкай і кніжкай», які прадугледжвае планавыя і сістэматычныя выступленні лідскіх літаратараў перад моладдзю горада і раёна. Другі праект — заснаванне літаратурнай прэміі імя Валянціна Таўлая за найлепшы патрыятычны твор.

Кацярына САНДАКОВА

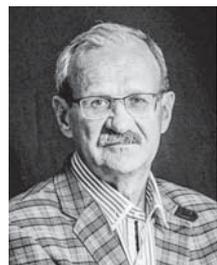
на развітанне

Яскравы кіраўнік

Пайшоў з жыцця Міхась Шавель, тэатральны дзеяч і рэжысёр, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, член савета Беларускага фонду культуры.

Творца нарадзіўся ў 1949 годзе ў вёсцы Вільянава Пружанскага раёна. У 1972 годзе скончыў рэжысёрскае аддзяленне Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Працаваў дырэктарам Пружанскага раённага Дома культуры, з 1974 года — у Брэсцкім абласным Доме народнай творчасці, старшым інспектарам упраўлення культуры аблвыканкама, памочнікам намесніка старшыні Брэсцкага аблвыканкама.

З лістапада 1980-га Міхась Аляксандравіч — дырэктар,

а з 1995 года дырэктар і адначасова мастацкі кіраўнік Брэсцкага абласнога тэатра лялек.

Пад яго кіраўніцтвам тэатр імкнуўся перш за ўсё ствараць спектаклі на аснове твораў нацыянальнай драматургіі. Дзякуючы М. Шавелю на

сцэне ўдала ўвасоблены творы Н. Маціш, У. Ягоўдзіка, Г. Васілеўскай, Н. Тулупавай, У. Праўцова, І. Сідарука. Штогод ішло звыш 300 спектакляў для юных глядачоў Брэста і Брэсцкай вобласці.

У 1995 г. Брэсцкі тэатр лялек разам з Брэсцкім тэатрам драмы і музыкі (дырэктар А. Козак) выступіў ініцыятарамі міжнароднага фестывалю тэатральнага мастацтва «Белая Вежа». У 1996 г. М. Шавель абраны прэзідэнтам Беларускага цэнтра Міжнароднага саюза дзеячоў тэатраў лялек, які аб’яднаў работнікаў усіх тэатраў лялек Беларусі, а на базе Брэсцкага была створана штаб-кватэра цэнтра. З 1995 г. Міхась Аляксандравіч узначалваў абласное

аддзяленне грамадскага аб’яднання «Беларускі фонд культуры», выступіў аўтарам ідэі і адным з арганізатараў прадвыдання штогадовага конкурсу «Брэсцейскія зоркі».

У сакавіку 2014 года Міхась Шавель за таленавітае і яскравае кіраўніцтва тэатрам атрымаў узнагароду «Нагхненне» ад Беларускага саюза тэатральных дзеячоў.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Калектыв Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі выказае шчырыя спачуванні Людміле Антонаўне Кебіч з прычыны напатакшага яе гора — смерці мужа.

цікава ведаць

Мемарыяльныя рэчы сям’і Багдановічаў

Гэты год багаты на юбілейныя даты: 130-годдзе з дня нараджэння Максіма Багдановіча, 105-годдзе вяртання паэта ў Мінск і 105-годдзе напісання твора «Страцім-лебедзь».

У верхні раскрываецца біблейская тэма сусветнага патапу: міфічная птушка Страцім-лебедзь загінула з-за свайго ганарлівага нораву, і ад яе не засталася нашчадкаў. Прамых нашчадкаў ад шлюбу Адама і Марыі Багдановічаў таксама не засталася. Велізарны патэнцыял быў закладзены прыродай у слаўны род. Шмат у чым ён быў рэалізаваны ў асобе нашага выдатнага паэта.

На выстаўцы «Пад знакам Страціма» ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча можна ўбачыць мемарыяльныя рэчы сям’і паэта і тыя прадметы, якія захоўваюцца ў гэтай і іншых установах Беларусі.

У экспазіцыі — шкатулка маці Максіма з Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, мемарыяльныя рэчы бацькі паэта з Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, сямейны фотаальбом з Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. А дамінантай выставі выступіла асабістая рэч Максіма Багдановіча — ножык для разразаання паперы (з фонду НГМРБ), павадзіла куратар выставіў Ірына Мацяц. Наведаць экспазіцыю можна з 10 кастрычніка.

Міра ІЎКОВІЧ

Угістарычным цэнтры Турцыі Анкары адкрыўся Беларускі куток, дзе прадстаўлены творы беларускіх майстроў, паведамляе БелТА. Адкрыццё экспазіцыі прымеркавана да пачатку работы Турэцка-расійскага Дома дружбы дыпламатаў і дзеячоў мастацтва. Ініцыятарам праекта з’яўляецца турэцкі калекцыянер і мецэнат Эрол Утурлу, які, дарчы, мае беларускія і расійскія карані. На адкрыцці Беларускага кутка наведвальнікаў чакавалі стравамі беларускай нацыянальнай кухні. Экспазіцыя знаёміць з работамі Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці, Мастоўскага раённага цэнтра раместваў, Шчучынскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці.

Арт-тур-шоу мінскай мастачкі Вікторыі Валюк дайшло да Персідскага заліва, інфармуе «Мінск-Новости». У рамках наватарскага арт-тур-шоу «Артэфакт» мініяцюранна карціна маляма «Дыханне дажджу», выкананая мастачкай, была запячатана ў бутэльку і адпраўлена ў падарожжа па водах Персідскага заліва ад берагоў ААЭ. Карціне прывыклі 10-ы нумар і статус артфакта. Па правільш шоу карціну ў бутэльцы можа пакінуць сабе той, хто яе знойдзе. «Артэфакт» пашырае сваю геаграфічную наяўнасць, у каталозе з’яўляецца новай краінай і імёны ўдзельнікаў, якім дадзена права пакінуць карціну ў таемным месцы на свой выбар. Цяпер з 10 спецыяльна «страчаных» твораў можа знайсці яшчэ 7. Тры з іх пльывуць у сусветным акіяне, а чатыры схаваны на сушы.

Насычаная і разнастайная праграма мерапрыемстваў прапаноўваецца падчас Дзён культуры Беларусі, што праходзіць у Казахстане, перадае БелТА. 2 кастрычніка адкрылася выстаўка жывапісу «Сучасная Беларусь вачыма маладых мастакоў», якая перадае непаўторнасць і каларыт нашай краіны. Дні кіно пачаліся з прэзентацыі гістарычнага фільма «Лёс дыверсанта». Акрамя гэтага, беларускі кінематограф прадставіць мастацкія, дакументальныя і анімацыйныя фільмы. У рамках свята адбылася сустрэча міністра культуры Беларусі Анатоля Маркевіча з прадстаўнікамі беларускай дыяспары ў Казахстане.

Кінематографічны Бабруйск ізноў стаў пляцоўкай для здымак фільма — вайсковай драмы пад рабочай назвай «Вяртанне», паведамляе «СБ: Беларусь сёння». Рэжысёрам пастановаўшчыкам і прадзюсарам беларуска-расійскай карціны (выкананне ТАА «Атлант Медыя Фільм» і кінакампаніі «Белспрыёт») выступіла Аляксандр Франскевіч-Лае. Фільм заснаваны на рэальных падзеях, у цэнтры сюжэта — лёс двух братоў, якіх у дзяцінстве разлучылі ў гета на тэрыторыі Беларусі падчас Другой сусветнай вайны. Прайшло шмат гадоў, пакуль яны знайшлі адзін аднаго і сустрэліся. У Бабруйску будуць здымаць, у прыватнасці, сцэну пераезду зняволеных з аднаго лагера ў іншы ў 1941—1942 гадах.

Першы ў гісторыі «кінаэкзіж» паляцеў у космас, перадае РІА «Новости». Расійскія кінематографічны — рэжысёр Клім Шыпенка і актрыса Юлія Перелілд — першымі ў свеце адправіліся на Міжнародную касмічную станцыю, дзе будуць здымаць мастацкі фільм «Выклік». Гэта першая ў свеце кінастужка, у якой прафесійная актрыса здымаецца ў космасе. Расійскія касманаўты будуць дапамагаць «кінаэкзіжу» ў здымках. Дэталі сюжэта пакуль не раскрываюць. Вядома толькі, што гэта будзе фільм пра дзяўчыну-ўрача, якая ляціць на МКС, каб аказаць дапамогу аднаму з касманаўтаў. Кінематографісты вярнуцца на Зямлю 17 кастрычніка.

Маштабны выставачны праект «Беларусь вачыма гасцей з Кітая» адкрыўся ў мінскай галерэі «Універсітэт культуры», інфармуе АТН. Аўтар экспазіцыі пад назвай «Беларускае мора» — кітайскі кінааператар і фотамастак Лю Пэн — праз дзясяткі сваіх фотаработаў паказаў тую Беларусь, якая яго ўразае. Другі ўдзельнік беларуска-кітайскага арт-праекта — прадстаўнік асацыяцыі кітайскіх мастакоў Лю Літаа. У падборцы традыцыйнага жывапісу пад назвай «Краіна мрой» ён прадставіў пейзажы і нацюрморты ў старадаўняй кітайскай традыцыі мастацкага лакавання. Абодва аўтары праекта — выпускнікі магістратуры пры Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. Свае творы яны прывыклі прыгаражці Беларусі, яе людзям і краінікам. У рамках арт-ініцыятывы Лю Пэн і Лю Літаа праводзяць майстар-класы.

Дзівана КАЗІМІРЧЫК

Стварэнне новага сусвету

XIV Нацыянальны фестываль архітэктуры — маштабны «архітэктурны парад», які арганізоўваецца Беларускім саюзам архітэктараў пры падтрымцы шэрагу беларускіх і замежных дзяржаўных ведамстваў: Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва Рэспублікі Беларусь, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта, Міжнароднага саюза архітэктараў, Міжнароднай асацыяцыі саюзаў архітэктараў, Беларускага саюза мастакоў і Беларускага саюза дызайнераў.

Каранямі традыцыі сыходзіць у далёкі 1999 год. Менавіта тады, дзякуючы намаганням брэсцкіх дойлідаў і па іх ініцыятыве, у Брэсце паспяхова прайшоў I Нацыянальны фестываль архітэктуры. Спачатку фест ладзіўся штогадова, але па выніках чатырох спроб, у 2003-м, было вырашана перафармаваць яго ў біенале: інтэрвал павялічылі да двух гадоў. Дарэчы, з таго часу пастаяннай пляцоўкай для правядзення форуму і з'яўляецца Мінск. Першапачатковая праграма ўключала толькі Рэспубліканскі агляд-конкурс на найлепшы архітэктурны твор, аднак за час існавання фестываль значна разросся.

Сёння Нацыянальны фестываль архітэктуры — мноства секцый і конкурсаў, як уласна фестывальных, што адбываюцца ў межах асноўнай праграмы, так і паралельных ёй. Сярод гэтага мноства — і агляды дыпломных праектаў выпускнікоў адпаведных навучальных устаноў, і конкурсы малюнкаў ды дзіцячай творчасці, і згаданы «Леанарда»,

Уладальніца Гран-пры XV Рэспубліканскага конкурсу дыпломных праектаў выпускнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь Кацярына Вішнеўская (справа) з навуковым кіраўніком Вольгай Бадзяка.

аказаліся мастацка-тэхнічныя рашэнні, прапанаваныя ўладальнікамі дыпламаў першай ступені ў намінацыях «Архітэктура» і «Архітэктура грамадскіх будынкаў» — Ганнай Елісеевай і Міхаілам Навумавым.

Ганна, выпускніца магілёўскага архітэктурна-будаўнічага каледжа, прадставіла на конкурсе праект новага каталіцкага храма, а выпускнік БНТУ Міхаіл — праект «навукова-даследчыцкага цэнтра ў складаных умовах асяроддзя». Экстэрнерны рашэнні абедзвюх работ атрымаліся надзвычай лаканічнымі, лёгкімі, сугучнымі перадавым архітэктурным тэндэнцыям.

Праекты пераможцаў складаюць пастаянную экспазіцыю сёлетняга фестывалю, якая размясцілася ў ДOME архітэктараў. Акрамя дыпломных работ у яе ўваходзяць творы, прадстаўленыя на III Рэспубліканскім конкурсе архітэктурнага малюнка студэнтаў вышэйшых архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь, а таксама карціны, створаныя ўдзельнікамі VII Рэспубліканскага мастацкага конкурсу дзіцячай творчасці «Архітэктура роднага краю вачыма дзяцей». У апошнім бяруць удзел дзеці ва ўзросце ад 6 да 15 гадоў. І, хаця падобныя конкурсы даўно не навіна, усё адно цікава паназіраць за тым, як юныя мастакі — нярэдка ў вельмі дзіўнай манеры — выяўляюць навакольны свет.

Адной з цэнтральных падзей спеасаблівага двухтыднёвага архітэктуры стане падвядзенне вынікаў IX Мінскага Міжнароднага біенале маладых архітэктараў «Леанарда», амаль непараўнальнага па сваіх маштабах архітэктурнага мерапрыемства ў нашай краіне. Па геаграфічным ахопе «Леанарда» — адно з найбуйнейшых біенале ва ўсходнееўрапейскім і, шырэй, еўразійскім рэгіёне. Уласна, геаграфія выстаўкі распасціраецца ад кітайскай граніцы на Усходзе і да граніцы іспанскай на Захадзе, ад Турцыі на Поўдні і да Фінляндыі на Поўначы.

Без перабольшванняў, знакавае мерапрыемства.

Заўтра, 9 кастрычніка, будучь падвядзены яго вынікі (само біенале распачалося яшчэ ў ліпені). На ўзнагароду ў гэтым годзе вылучана шмат цікавых праектаў, як рэалізаваных, так і патэнцыйных. Аднак Гран-пры малады архітэктар (да 40 гадоў) можа атрымаць выключна за гатовую пабудову. Сярод сёлетніх заявак некаторыя выдзяляюцца асабліва: neverагоднае архітэктурнае рашэнне аэрапорта ў Расове-на-Доне ад праектнага майстра Віро Вітус, цудоўны «Екацярыбург-Экспа» ад таго ж прадыямента, некаторыя цікавыя прыватныя катэджы (у тым ліку ад беларускіх майстроў).

У другой катэгорыі (назвам яе «толькі на паперы»), як ні дзіўна, нярэдка сустракаюцца не па часе футуралагічныя праекты. Будынкі гіганцкіх, але усім не матываваных маштабаў. Думаецца, багатым краінам Азіі з іх мэтанакіраванасцю і калектывізмам падобныя рэчы цалкам па сілах і ў нашыя дні, але ўявіць такія ж мегаамбіцыйныя пабудовы сёння ў еўрапейскім клімаце цяжкавата... Варта згадаць, што біенале маладых архітэктараў заснавана ў 2005 годзе, з таго часу кожныя два гады яно праходзіць у Мінску. Спачатку за арганізацыю адказваў Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва краін — удзельнік СНД, з 2009 года гэтым займаецца Міжнародны саюз архітэктараў.

Нацыянальны фестываль архітэктуры завершыцца 16 кастрычніка падвядзеннем вынікаў XX Рэспубліканскага конкурсу на найлепшыя «Праект», «Пабудову» і «Публікацыю» ў галіне архітэктуры, горадабудаўніцтва і дызайну. Спаворніцтва айчынных дойлідаў, праекціроўшчыкаў, дызайнераў і даследчыкаў павінна стаць спраўнай кульмінацыяй усяго свята. Па яго выніках можна будзе меркаваць аб сучасным стане архітэктуры ў Беларусі і нават спрагназаваць напрамак далейшага развіцця. Уласна ўдзельнікі змогуць атрымаць карысную зваротную сувязь...

Акрамя таго, нагадаем, што ў межах Нацыянальнага фестывалю праводзяцца і імпрэзы меншага калібру: усемагчымыя абмеркаванні, анлайн-канферэнцыі, майстар-класы, прэзентацыі і экскурсіі. У дзень адкрыцця кожны ахвотны мог далучыцца да майстар-класа вядомага архітэктурнага практыка Барыса Школьнікава, а ўжо сёння адбудзецца

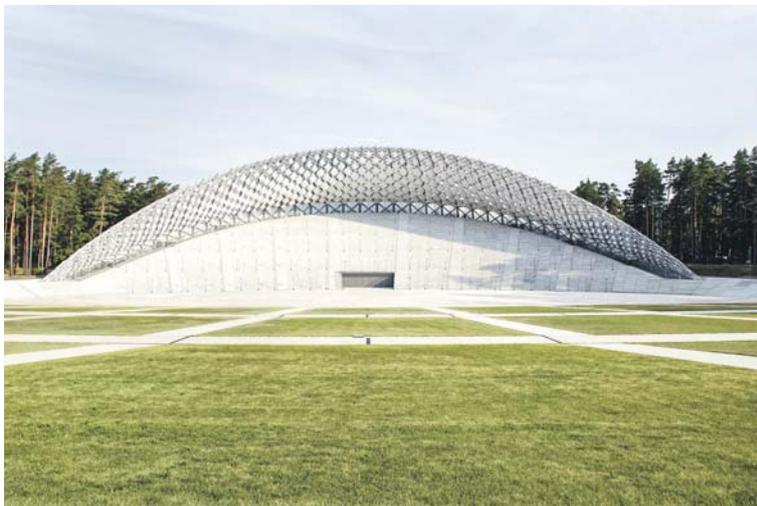
МВЦ «Екацярыбург-Экспа» — конкурсны праект біенале «Леанарда».

і, само сабой, конкурс на найлепшы праект, пабудову або публікацыю ў галіне архітэктуры, а таксама шматлікія прэміі і ўзнагароды: ад ганаровага прыза «Дойлід Рэспублікі Беларусь» да Міжнароднай прэміі імя Лазара Хідэкеля.

Адным з важных мерапрыемстваў форуму з'яўляецца Рэспубліканскі конкурс дыпломных праектаў выпускнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь (сёлета — ужо пятнаццаты!). Правядзенне падобных спаборніцтваў сярод маладых талентаў — рэч карысная, ды не толькі ў вузкапрафесійным сэнсе (хаця не без гэтага), але і ў звычайным абыяцельскім. Заўсёды цікава паглядзець, якую будучыню прапануюць нам маладыя розумы. Вывучаючы дыпламы, можна нават з пэўнай доляй упэўненасці вызначыць, у якім рэчышчы будзе развівацца нацыянальная (або, напэўна, усё ж «інтэрнацыянальная») архітэктура ў найбліжэйшыя гады.

Для саміх жа ўдзельнікаў падобныя конкурсы — добрая магчымасць заявіць аб сабе, засвяціцца на вялікім рынку (усё ж такі архітэктура — вельмі канкурэнтная сфера), нават, верагодна, знайсці патэнцыйнага работадаўца... Падвядзенне вынікаў XV агляду адбылося 2 кастрычніка, у суботу, у канферэнц-зале Рэспубліканскага Дома архітэктараў. Журы, у складзе якога былі як беларускія, так і міжнародныя эксперты, прысудзіла Гран-пры праекту «Ландшафтна-рэкрэацыйная рэабілітацыя тэрыторыі, што прымыкае да Рапаўскага возера ў г. Гомелі» выпускніцы БелДУТ Кацярыны Вішнеўскай.

У конкурсе, тым не менш, удзельнічалі і іншыя цікавыя праекты. Напрыклад, вельмі нетрывіяльнымі

Нацыянальная пляцоўка пад адкрытым небам (Межапарк у Рызе) — конкурсны праект біенале «Леанарда».

экскурсія па сталіцы для галоўных архітэктараў абласцей і раёнаў... Спяшайцеся далучыцца да фестывалю!

Мікіта ШЧАРБАКОЎ
Фота з сайта bsa.by

Самая доўгая дарога пачынаецца з першага кроку

Пры размове пра кнігу ў яе гараць вочы, а ўсмешка зьяе ярчай, чым летнія сонца. Новая дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Наталля Вашчыла перапоўнена энергіяй і энтузіязмам аздобіць кніжніцу новым зместам, пры гэтым захоўваючы традыцыі. Як гэта атрымаецца — у нашай гутарцы.

Наталля Вашчыла.

— Наталля Мікалаеўна, віншваем з новай пасадай! Ды ў сферы культуры вы былі і раней?

— Я кар’ерна дыпламат. Шэраг пытанняў, якімі займалася, напраму звязаны з культурай. Апошняя мая дыпламатычная пасада — саветнік па культуры ў Пасольстве Беларусі ў Маскве. Па першай адукацыі я гісторык-музеязнавец. Пасля заканчэння ўніверсітэта прыйшла на работу ў Міністэрства замежных спраў. Некалкі гадоў выкладала ў БДУ на гістарычным факультэце на кафедры музейлогіі. А калі прыйшла ў МЗС, была ад яго ў камісіі «Вяртанне», якую ў свой час узначальваў Адам Мальдзіс. Гэтая камісія займалася пытаннямі рэстytuцыі культурных каштоўнасцей, у прыватнасці бібліятэкаў Храптовіча.

— Падчас вашага прызначэння вы абвясцілі, што збіраецеся істотна пашырыць гарызонты кніжніцы. Якім чынам? Што маеце на ўвазе?

— Бібліятэка — гэта цудоўна, у яе глыбокія традыцыі, тым больш Мінская абласная — найстарэйшая кніжніца сталіцы (летась адсвяткавала 120-гадовы юбілей). Але, на жаль або на шчасце, сёння час кардынальна змяніўся. І бібліятэка не можа сабе дазволіць быць ранейшай з прычыны таго, што проста як бібліятэка яна, мабыць, некалькі вялікай аўдыторыі. Моладзь атрымлівае інфармацыю з гаджэтаў, даступны электронныя бібліятэкі з алічбаванымі фондамі найбуйнейшых кніжніц свету. Можна карыстацца, не выходзячы з дому. З акна свайго кабінета я некалькі разоў на дзень бачу, як каля нашай бібліятэкі ідуць наotoўныя моладзі (тут раён студэнцкі). І з болам у сэрцы разумею, што большасць праходзіць міма. А наша задача — зрабіць так, каб заходзілі. Тым больш у краіне ставіцца першачарговая задача — работа з моладдзю. Не трэба думаць, што ўсё можна ўскласці на сям’ю. На шчасце, з кіраўніцтва Мінаблвыканкама, у падначаленні якога знаходзімся, а таксама з кіраўніцтвам галоўнага ўпраўлення культуры мы супалі ў бачанні таго, як павінна развівацца бібліятэка. Вельмі важна, калі ёсць такая шырокафармацыйная падтрымка. Добры і ваш праект — гутарыць з дырэктарамі абласных бібліятэк: грамадскасць павінна ведаць пра бібліятэкі, бо ўяўленне пра іх у шырокага карыстальніка дастаткова звужанае і стаўленне своеасаблівае.

Канцавая ж мэта ўсіх пераўтварэнняў, якія мы хочам рэалізаваць, — на базе Пушкіні з максімальным захаваннем традыцый зрабіць прывабны для розных узростаў катэгорый культурны цэнтр. Каб тут было шмат цікавага, пачынаючы ад традыцыйных форм работы. Калі выстаўкі, то не толькі бібліятэчныя (кнігі, персаналі), але і мастацкія. Хачу наладзіць узаемадзеянне з кіраўніцтвам нашых творчых ВНУ, каб бібліятэка стала пляцоўкай для дэманстрацыі талентаў студэнтаў, маладых твораў. Спектаклі, музычныя вечары — таксама ў нас. Яшчэ — зрабіць зону каворкінгу, тым больш вопыт ёсць: плёна працуе адзел замежнай літаратуры, маем вопыт правядзення гурткоў, секцый, вывучэння замежнай мовы, знаёмства з культурамі розных краін і г. д. Чаму б маладым людзям не зайсці кампаніяй

у бібліятэку, папрацаваць, парамаўляць. Ёсць ідэя зрабіць адмысловае кафе, шматфункцыянальную зону, напрыклад, для настольных гульняў. Раней настолкі лічыліся забавай дзяцей — на самай справе гэта вельмі папулярная форма арганізацыі вольнага часу ў дарослых.

— Такі фармат, дарэчы, засведчыла і Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Я. Коласа НАН Беларусі падчас нядаўняга Форуму навуцы ў Батанічным садзе.

— Гэта спроба большай сацыялізацыі моладзі, якая сёння жыве, утаропіўшыся ў гаджэт. Іншым разам назіраю нават у сям’і: на дачы, знаходзячыся на розных паверхах, лянуюцца спусціцца, таму строчаць адзін аднаму ў тэлефон. Але ж не будзеш глядзець у гаджэт бясконца — усё роўна патрэбны зносіны. Калі ты прыйшоў з кампаніяй да нас у бібліятэку, можна да таго ж з кімсьці пазнаёміцца, і твая ж настольныя гульні — выдатная магчымасць. І яшчэ шмат цікавостак у шматфункцыянальнай зоне: гурткі, майстар-класы, канферэнцыі, лекцыі, квесты, клубы выходнага дня (у гэтым рэчышчы плёна працуе наш дзіцячы аддзел). Дома сядзець сумна — чаму б не прыйсці ў бібліятэку, не пагуляць разам з дзецьмі? Яшчэ — магчымасць прагляду кінафільмаў, і тут я маю на ўвазе не аналаг кіназалаў, а менавіта прэзентацыю новых стужак.

— Ды якое ж месца застаецца кнізе пры бэлічых забавы?

— Падкрэсліваю: традыцыйныя функцыі бібліятэкі максімальна захоўваюцца. Больш за тое, ёсць надзея: калі людзі будуць прыходзіць сюды з іншымі мэтамі, можа, з цікавасці зазірнуць на выдачу, у чыгальную залу. Бо, калі шчыра, сапраўды, электронны фармат чытання з дапамогай гаджэтаў — вельмі зручна; у транспарце, вандроўках. Але, на мой погляд, магію дотыку да жывой кнігі замяняць немагчыма. А за старымі, пашарпанымі старонкамі стаіць жа цэлая гісторыя...

— Думаецца, менавіта такое трапяткое стаўленне да кнігі і здольна зрабіць бібліятэку лепшай...

— Наша кніжніца носіць цудоўнае імя — Пушкіна. Гэтая асоба, уласна кажучы, стаіць каля вытокаў сучаснай рускай мовы і славеснасці. Гэта абавязвае нас быць найлепшымі, захоўваць традыцыі і прымянаць іх. Я люблю Пушкіна і чытаць, тасоць нават перачытваю. У чым адметнасць аўтараў, якіх прызналі геніяльнымі? Яны актуальныя ў любы час у любым грамадстве. Бо пішуць не на злобу дня, нават калі так здаецца. На самай справе яны пішуць пра агульначалавечыя праблемы, якія нязменныя. Прыроду людзей не мяняецца — мяняюцца звычкі, адзенне, мода, але сутнасць тая ж. А геніяў, такіх як Пушкін, удаецца перадаць тонкасць чалавечай душы.

— А хто з айчынних пісьменнікаў, на ваш погляд, здолее гэтага дасягнуць?

— Думам, Максім Багдановіч. Для мяне гэта неверагодная асоба. Ён прыжыў

вельмі кароткае жыццё, згарэў літаральна на ўзлёце, але ўжо ў свае юныя гады прадаманстраваў такую тонкасць успрымання свету, такую глыбінную філасофію... Здаецца, адкуль у маладога чалавека такі жыццёвы вопыт? Таму для мяне Максім Багдановіч стаіць асобна. З празаікаў люблю Караткевіча. Зразумеў, гэта хрэстаматычныя рэчы. Мы выраслі на ваенных творах Васіля Быкава. Некаторыя з іх — на разрыў аорты, у катэгорыі такіх, якія другі раз перачытваць складана, таму што балюча.

— Вы настроены ўдасканаліць аблічча бібліятэкі. А як наконт таго, каб прыдумецца, напрыклад, адмыслова ўніформу бібліятэкару ці ўвесці своеасаблівыя атрыбуты, па якіх яго лепш пазнаць, што стане пасля візітоўкай?

— Ведаецца, я стаўлюся да гэтага па-іншаму. Тое, пра што вы гаворыце, можа, і сапраўды, зробіць бібліятэкара ярчэйшым, сафарміруе брэнд. Маўляў, ідзе чалавек у пэўным адзенні — значыць, ён працуе ў бібліятэцы Пушкіна. Але гэта пэўная стандартызацыя і перавод установы ў сферу паслуг. А ў нас жа працуюць людзі вельмі творчыя, і нельга стандартызаваць індывідуальнасць. Таму ў бібліятэцы ўніформа — не тое, што неабходна.

— Вы, як нескладана заўважаць, таксама асоба творчая. А ў чым бераце натхненне?

— У жыцці. Яно рознае: салодкае, горкае. Пакуль жывы чалавек, спадзяецца і імкнецца да лепшага, намагаецца сам стаць лепшым. І самае галоўнае — трэба ўмець радавацца простым рэчам. Напрыклад, сёння сонца — гэта ж здарова! Натхненне — людзі, якія гараць ідэямі, як мае калегі. Я ўбачыла сярод іх столькі творчых асоб. Стан творчасці не залежыць ад узросту. Нашы кар’еры — наша багацце, яны нясуць культуру і самі па сабе пласт культуры, крыніца ведаў. Зараджаешся ад іх энергіяй.

— У некаторых замежных кніжніцах на выдачы ўжо працуюць роботы. Ці неабходна гэта бібліятэцы? Ці ёсць талды небяспека для будучай запатрабаванасці бібліятэкара?

— Пэўныя працэсы аўтаматызаваць было б вельмі добра, асабліва рутыныныя абавязкі. Я не футуролаг, мне складана прагназаваць будучыню на 200 гадоў наперад, але з пункту гледжання сучаснасці, думаецца, бібліятэкара замяніць складана, бо гаворка ідзе пра жывыя зносіны. Разумею, што штучны інтэлект можа валодаць большым аб’ёмам інфармацыі, але зносіны чалавека з чалавекам замяніць складана. Бо важна параіць пачытаць, зыходзячы не з зададзеных параметраў, а з асабістай ацэнкі: «мне падабаецца, бо...». Таму на дадзеным этапе гаварыць пра тое, што бібліятэкар можа быць заменены лёгка, не даводзіцца. Ды грамадства становіцца больш тэхнагенным, можа, так і здарыцца. Але спадзяюся, што я да гэтага не дажыву.

Ды неразумна, лічу, адмаўляцца ад электроннай кнігі, бо яна ж пашырае магчымасці. Ёсць абставіны, калі чалавек не можа мець доступу да вялікай колькасці кніг або жыве ў глыбінцы. Я, напрыклад, чытаю вельмі хутка. Калі мне браць чытва на два тыдні адпачынку, патрэбны чамадан кніг. Але ж гэта нерэальна.

— Чытаеце штодзень?

— Безумоўна. Я не магу жыць, калі не чытаю. Той, хто не чытае, пазбаўляе сябе вельмі многага. Па-першае, зносіны з добрай кнігай — як размова з разумным чалавекам. Па-другое, гэта магчымасць падумаць, расслабіцца. І нават з практычнага пункту погляду: сёння ж паніжаны ўзровень пісьменнасці. Гэта звязана і з тым, што дзеці перасталі чытаць. Бо зрокваю памяць ніхто ж не адмяняў: калі чытаеш, запамінаеш арфаграфію, пунктуацыю. Перастаў чытаць — згубіў

пісьменнасць, гэта ўзаемазвязана. Нельга пераставаць чытаць — інакш дэградацыя. Разумею, што абставіны бываюць розныя: людзі шмат працуюць, стамляюцца, няма сіл. Але я без кнігі не магу.

— А як наконт навінавых стужак? Гэта можна назваць чытаннем?

— Не, канечне. Навінавыя стужкі — толькі выгляд чытання. Там пэўны стыль — тэлеграфны — сіцслае выкладанне. Я назіраю і ў сваёй сям’і, і сярод равеснікаў майго сына, маіх пляменнікаў: у свой час школа адышла ад сачынення. І многія дзеці страцілі здольнасць нармальна выкладаць свае думкі. Я, напрыклад, не любіла сачыненні, хаця пісала іх заўсёды добра. Але з узростам зразумела: гэта вельмі дысцыплінуе мозг, працэсы мыслення, прымушае правільна фармамуляваць думкі. А паспрабуецца дзіцяй сёння прымусяць пераказаць змест прачытанай кнігі. Будзе: «ну», «воць», «гэта». Чытанне кніг і чытанне навін носіць розную функцыянальную нагрукку. Навінавыя стужкі ў сацсетках — імгненны абмен інфармацыяй. Гэта здарова, бо ты знаходзішся ў трэндзе, ведаеш, хто ў топе... Але яны не даюць пажытку для розуму, як мастацкі твор. Калі чытаеш кнігу, заўсёды прапускаеш аўтарскі пасыл праз сябе, суперажываеш, даеш ацэнку героям. Я бы ўсім раіла чытаць. Калі трапілацца добрая кніга, па-першае, гэта проста цікава. Па-другое, заўсёды хочацца пазнаёміцца з іншым поглядам на твора ці іншыя праблемы. Але падчас чытання твораў шматлікіх заходніх аўтараў здаецца, што яны пакідаюць адчуванне некаторай друганасці. Так, яны пішуць аб агульначалавечых праблемах, але мы выхаваны на рускай класічнай літаратуры (беларускай ў гэтым жа кантэксте). Ловіш сябе на думцы, што пра гэтыя ж праблемы Дастаеўскі пісаў нашмат глыбей і разумней.

— А ці могуць Дастаеўскія з’явіцца ў нашэ эпоху?

— Складана сказаць. Каб пісаць як Дастаеўскі, трэба глыбока асэнсоўваць жыццё. Мне, напрыклад, вельмі імпаунуе Пялевін. Бо часам ён быў жа жорсткі ў некаторых ацэнках, але гэта яго бачанне сённяшняга дня, тое, што патрабуецца цяпер. У той жа час параўноўваць Дастаеўскага і Пялевіна няправільна. Яны розныя. Але гэта не адмяняе значнасці таго і другога. А ўвогуле, ці патрэбны Дастаеўскі сёння? Свет змяніўся, тэмп жыцця — таксама. Работа думкі пабудавана цяпер па-іншаму, яна «завострана» пад больш тэхнагенныя працэсы. Узрасла хуткасць, і ў сучаснага чалавека фізічна няма магчымасці ўдумліва і засяроджана чытаць вялізныя раманы, дзе два раздзелы — апісанне дуба, якое, на жаль, будзе прагортавацца. Цяпер іншыя формы. Сёння глыбіня ад памеру не залежыць. І кароткае апавяданне можа быць больш інфармацыйным, чым роман. Так і бібліятэка: вымушана быць іншай — інакш законсерваваць у сваёй аргахці і стане музеем. Такі зыход непазбежны, калі кніжніца не будзе развівацца, шукаць новыя формы ўзаемадзеяння са светам, з чытачамі, наведвальнікамі. А мы ж у цэнтры горада — стратэгічна выгадна месцазнаходжанне, што трэба выкарыстоўваць на 100 %. Тут віруць студэнты, і мы пастараемся зрабіць усё для таго, каб яны да нас прыйшлі. Побач і цэнтр народнай творчасці — з ім можна рабіць праекты. Спадзяюся, нам удацца паказаць, што бібліятэка можа быць цікавай. У нас ёсць ідэя пры падтрымцы кіраўніцтва правесці рамонтныя работы, у тым ліку памяншыць кардынальным чынам уваходную групу, каб бібліятэка загучала больш сучасна нават візуальна. Гэта карпатлівая праца, але, як кажучы кітайцы, самая доўгая дарога пачынаецца з першага кроку.

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА, фота аўтара

Роздум пад заслонай маўчання

У выдавецкім доме «Звязда» сёлета пабачыла свет кніга Андрэя Каралёва «Размова з чалавекам, які маўчыць». Выданне напоўнена глыбокім філасофскім, псіхалагічным, культуралагічным аналізам, праз які аўтар трансліруе свой погляд на сучаснасць.

«Філасофская і сацыялагічная каштоўнасць твораў заключаецца ў адлюстраванні дзюво фундаментальных формаў быцця чалавека — яго пашырэння вонкі і паглыблення ўнутр. Гэта звязана наўпрост з існуючымі заходнім і ўсходнім культурнымі поглядамі на прыроду свету і чалавека ў ім», — паведамляецца ў анатацыі.

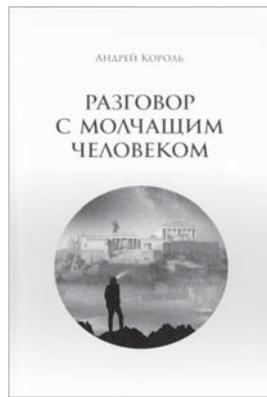
Андрэй Кароль, доктар педагагічных навук, прафесар, вядомы беларускі вучоны ў галіне педагагікі, аўтар шматлікіх навуковых прац, падручнікаў, летась упершыню выступіў у ролі пісьмэнніка. У Выдавецкім доме «Звязда» выйшла яго кніга «Румянец анемоні, ці Вечнасць у раскрытай далоні», адметнасцю якой стала спалучэнне рэалістычнага адлюстравання гістарычных падзей з глыбокім філасофскім аналізам прастаўнікоў эпохі.

Выданне «Размова з чалавекам, які маўчыць», па сутнасці, — такое ж спалучэнне аналізу з рэчаіснасцю. Кніга ўключае аповесці «Большасць», «Чатыры колеры часу: запіскі чалавека, які ўмеў чакаць», апавяданні «Размова з чалавекам, які маўчыць», «Пераймальнік», «Выкрадальнік слыху», «Настаўнік», «Унутранае сонца Каіра», «Вочы бясконнасці», «Скапіраванае жыццё» і эсэ «Кліч Гектара», «Пра ўзыходжанне на гару масавага чалавека».

Усе вышэйпералічаныя творы кнігі аб'яднаны між сабой агульнымі перакананнямі і думкамі аўтара. Гэтае кола перакананняў вандруе з аднога твора ў другі, крыху трансфармуючыся і разгаліноўваючыся, але захоўваючы цэльнае ядро. Касцяк усяго выдання складаюць думкі аўтара з глыбокім філасофскім падтэкстам.

Напрыклад, у аповесці «Чатыры колеры часу: запіскі чалавека, які ўмеў чакаць» Андрэй Кароль у пункцірнай форме запісак трансліруе пэўныя тэзісы: чаканне, царлівае праходжанне свайго шляху, разуменне сэнсу жыцця, супастаўленне чакання і маўчання, адзіства розуму і сэрца. Аўтар правёў арыгінальную паралель: чатыры колеры часу — чатыры розныя яго плыні для аднаго і таго ж чалавека. А. Кароль параўнаў ход часу з электронам. Кожны колер — гэта хваля з пэўнай даўжынёй. Час змяняе свой колер у залежнасці ад таго, наколькі хутка ён рухаецца. Аўтар запісак быў назіральнікам свайго жыцця. І адначасова быў самой часціцай, пячынчай у жыцці. Ці ведаў чалавек, які напісаў запіскі, законы прыроды альбо гэта быў паэтычны сюжэт, застаецца загадкай.

Знакавае з усёй нізкі твораў — аднайменнае з кнігай апавяданне «Размова з чалавекам, які маўчыць». У цэнтры твора — сустрэча жанчыны, якая страціла сябе, з чалавекам-мудрацом. Ён закладае ў думкі гэтай жанчыны зерне таго, што праўда, сіла і шлях да пазнання сябе — у маўчання. Аўтар праз вусны «чалавека, які маўчыць» перадае няноўва для чытача ідэі. Ён заклікае разам з героямі прайсці лабірынты маўчання. І гэта сапраўды цікава. Ідэю глыбіні,

сілы і шматвектарнасці маўчання А. Кароль развіў і ў сваіх навуковых працах. Так, напрыклад, у кнізе «Маўчання ў навучанні: метадалагічны і дыдактычныя асновы» Андрэй Кароль сцвярджае: маўчання ёсць творчасць, метафара, «перавозка» сэнсаў, што выдзе вучня да адкрыцця аб'ектаў навакольнага свету праз самапазнанне — адкрыццё сябе.

Сцвярджаючы, якія дэманструе аўтар, маюць пад сабой грунтоўную навуковую базу, тут можна знайсці адсылкі да Японіі, даасізму, будызму. Аднак з чытацкага пункту гледжання не хапае балансу паміж навуковым і мастацкім. Тым больш што гэта другая па ліку мастацкая кніга аўтара. Амаль ва ўсіх творах навуковае пераважае над мастацкім. Для большага разумення не хапае сюжэту, вастрыні і інтрыгі. Аўтары, якія маюць мэту напісаць твор з філасофскім падтэкстам, часцей за ўсё ідуць двума шляхамі.

Першы: цікавую думку, якая дае глыбокую глебу для роздуму, «апануць» у такі ж цікавы сюжэт, які дапаможа чытачу адшукаць тое самае зерне для разважання. Другі шлях: аўтар хоча дасягнуць чытачу ўсё тое каштоўнае, што ён спасцігнуў на працягу жыцця. Уласны перакананні ён шчыльна збірае ў клубок і абрамляе тонкім колам немудрагелістага сюжэту. Адсюль дысбаланс і перанасычанасць.

Андрэй Кароль выбраў другі шлях. Гэтым можна патлумачыць і падабенства між сабой твораў, у якіх перакананні, думкі, сцвярджанні трансліруюцца вуснамі мудраца, дзіцяці, настаўніка (той жа мудрац), старога чалавека і пад. У рэцэнзіі на навуковую вышэйназваную кнігу аўтара прафесар С. В. Іванова адзначыла: «карціна намалявана буйнымі мазкамі, а часам хочацца дэталю». Гэтыя ж словы справядлівыя і да выдання «Размова з чалавекам, які маўчыць». Аднак ёсць пэўная інструкцыя, як спасцігнуць гэтую кнігу. Па-першае, чытаць яе патрэбна павольна і парцыённа. Па-другое, яна патрабуе пэўнага настрою на роздум. Гэта не той варыянт, калі вочы бягуць па радках, не паспяваючы за дынамікай сюжэта. Для прычытанага варта адвесці час на асэнсаванне і толькі потым працягнуць чытанне.

Сам аўтар піша: «Філасофаў трэба чытаць восенню, таму што погляды іх адрозніваюцца». Таму пачаць спадзіцца кнігу ў восеньскую пару самы час. Анатацыя паведамляе, што выданне прызначана для шырокага кола чытачоў, аднак, напэўна, больш правільна было б сказаць — для тых, хто цікавіцца філасофіяй ці проста шукае пэўныя сэнсы.

Дзіяна КАЗІМРЧЫК

«Гартаючы аблок марамі...»

Летась у выдавецкай установе «Друкарскі Дом «Вішнёўка» пабачыла свет адна, на першы погляд, прыкметная кніга — «Бабуліны шпулькі». Цыкл «цікавых гісторый для ўсёй сям'і» за аўтарствам Таццяны Каленік, члена Саюза пісьмэннікаў Беларусі.

З часу свайго выхату зборнік паспеў засвяціцца на некалькіх прафесійных конкурсах, неаднаразова намінаваўся на розныя прэміі. Дайшоў нарэшце і да нас. Паглядзім жа, чым вабці юных чытачоў пісьмэнніца.

Пачаць хацелася б з афармлення... Мабыць, не самыя прыцягальныя колеры для вокладкі і форзацаў з лішкам перакрываюцца цудоўнымі ілюстрацыямі ўжо ў самой кнізе. Ідэя з прыцягненнем і выкарыстаннем дзіцячых творчасці — сапраўдная знаходка. Адна асалода назіраць за тым, як маленькія (і не вельмі) чытачы небанальна інтэрпрэтуюць змест асобных кавалкаў, дзе-нідзе дастаткова вольна перакручваюцца літаральнае значэнне напісанага. Наіўнае мастацтва ўвогуле сёння ў трэндзе, але ж у кнігу, як нам бацьчыца, яно ўведзена не дзеля адпаведнасці модным павявам, а выключна для ўзабагачэння сэнсу апаведу.

Карцінкі дужа разнародныя, а логіка іх размяшчэння зусім не іерархічная (напрыклад, па прычыне «ад лепшых» да «дрэнных») — яна адпавядае логіцы развіцця сюжэта. Іншымі словамі, дзеці, хутчэй за ўсё, малывалі неманіта тое, што іх зацікава. Атрымалася, што, хаця «мастакі» і праілюстравалі не па адным фрагменце, кожны наступны малюнак — адкрыццё. Прызначана, падчас чытання нават пачынаеш чакаць старонку з карцінкамі. Крышачку сорамна лавіць сябе на такіх думках, і тым не менш...

Некаторыя малюнкi сваім мастацкім рашэннем выяўляюць лаканічную абстрактнасць, іншыя ж выкананы з замахам на рэалізм; адны створаны фарбамі, іншыя — алоўкамі; некаторыя да смеху дзівацкія (як, напрыклад, апошняя ў кнізе ілюстрацыя), некаторыя, наадварот, сур'ёзныя... Што іх аб'ядноўвае? Усе яны незвычайныя і цікавыя. Аўтару гэтых радкоў, напрыклад, асабліва спадабаўся малюнак з выявай знаходлівай, але хцівай вароны, абвешанай прыдбаным багаццем, з нафарбаванымі пазногцамі і даўгімі чорнымі вейкамі.

Цяпер крыху пра сам твор. Як шчырыя дзіцячыя ілюстрацыі сочацца яркімі фарбамі, так і літаратурны

тэкст з кожнай старонкі струменіцца сакавітай мова з характэрнай лексикай. Найбольш уражваюць трапныя ўвасабленні, калі наваколле раптам ажывае і неадушашлівыя прадметы набываюць уласны голас. Як, прыкладна, тут: «Дабеглі да кладкачкі, якая пацешна пагушкала над ракою-мяжою... да таго берага, які пакідаў за плячымі гэты, а ад яго так не царпелася збегчы... да танючкіх былінак, абуджаных спевам вясёлай хады, у якія хацелася нырнуць і плысці, плысці, гартаючы аблок марамі...»

Са знаходак можна выдзеліць і адсутнасць яўнай часовай прыналежнасці апаведу (за выключэннем асобных месцаў). Хаця пісьмэнніца і не хавае таго факта, што размова выдзецца ад мінулым, аб адзінастве сёння ўжо дарослых людзей (у тэксце фігуруюць нават канкрэтныя хронікаардынаты — сямідзясятыя), гэта не кідаецца ў вочы, што спрыяе ідэнтыфікацыі з героямі. Разбурае гармонію хіба што толькі перабольшанае «даросласць» персанажаў-дзяцей, іх мудрасць не па гадах: «... Нічога, мая першая спроба толькі падалася дарэмнай. На самай жа справе, я ўзнагароджана новымі ведамі», — супакоіла сябе Аля...»

У цэлым, «Бабуліны шпулькі» — вартая рэч з найцудоўнейшай моваю, але крыўна неакрэсленай аўдыторыяй. Складана сказаць, каму адрасавала твор сама пісьмэнніца: ці то малалетняй дзяцце, ці то падлеткам. А можа, і ўвогуле твор прызначаны для дарослых, якія любяць час ад часу згадаць былое? Магчыма, сутыкнуўшыся з гэтым пытаннем, аўтарка і прыдумала выратавальную фармулёўку «цікавыя гісторыі для ўсёй сям'і».

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Неўніверсальная літаратура для ўсіх

Ад часу ўзнікнення масавай літаратуры застаецца актуальным пытанне: якасць або колькасць? Пісьмэннікі кожнага блока патаемна або ў адкрытую крытыкуюць сваіх апанентаў: адны — адстойваючы пазіцыю элітарнай, унікальнай літаратуры, а іншыя — літаратуры, даступнай усім. Але мала хто думае пра тое, якія невядомыя паміж імі мяжа і як поспех, які звальваецца невядома адкуль, раптам аб'ядноўвае, а то і мяняе месцамі гэтыя паняцці.

Але ўсё па чарзе.

З самага пачатку творчасці мне казалі, што масавая літаратура — не ўнікальная, не цікавая, пішацца кан'юктуршчыкамі і ўвогуле хайпова. Але ўжо тады я моцна засумнявалася ў гэтай тэорыі.

Масавая літаратура бывае розная, і пытанне толькі ў матываў аўтараў, якія пішуць падобныя кнігі. Яны пішуць для творчасці, для грошай, для папулярнасці або для асвятлення якой-небудзь праблемы. І тут вынік не заўсёды тоесны матывацыі.

Бульварныя раманы ствараюцца для камерцыі, і гэта масавая літаратура. Так, тыповая, схематычная, камерцыйная, але масавая літаратура. Але што сказаць пра выдамоца «Гары Потэра»? Гэта твор, які ў прыныне не хацелі друкаваць праз тое, што ён нетыповы і не акупіцца, але наколькі масавым ён стаў і колькі грошай прынёс? Гэта таксама масавая літаратура, але гэта знак поспеху. А ўзяць, напрыклад, любоўныя раманы называ папулярнага ў нас польскага пісьмэнніка Януша Вішнеўскага. Гэта таксама масавая літаратура, але далёкая ад бульварнага рамана. Колькі чытачоў яна ўвогуле мае пры тым, што ўзімае даволі праблемныя рэчы, паспявае за момантам, а часам ідзе і хутчэй за яго? А «Авантуры Пранціша Вярвіча!» Кніга стала настолькі масавай, што па ёй знялі фільм. І выявіла папулярнасць твора ні для кога не стала нагодай сумняванняў у якасці.

Тады атрымліваецца, што не ўся масавая літаратура нікая па якасці або камерцыйная. Талент аўтара і з самай элітарнай кнігі зробіць твор, які будзе чытаць. Нават у бульварнага рамана ёсць свая аўдыторыя. Значыць, масавасць літаратуры — характарыстыка не твора, а аўдыторыі. А камерцыйнае застанецца камерцыйнай. Гэта ўвогуле не літаратура, калі размова ідзе толькі пра фінансы. Гэта сфера паслуг.

Масавасць — вось што пра людзей. Толькі не пра колькасць, а пра якасць. Тое якаснае, што мы чытаем, абавязкова будзе скальвавана яшчэ кім-небудзь. І калі мы спынім пошук добрых кніг толькі на тым сюжэце, свеце, культурным кодзе, які нам спадабаўся, то самі становімся каталізатарамі да стварэння падобнай літаратуры. Ці ёсць панацея? Не ведаю. Але рухацца трэба.

Кацярына ТАРАСАВА

Шлях да ўзаемаразумення

У межах Маскоўскай міжнароднай кніжнай выстаўкі адбылося пасяджэнне Міжнароднага рэдакцыйнага Савета па стварэнні анталогіі літаратуры народаў краін СНД.

Як вядома, у мінулыя часы творчы ўзаемаабмен паміж рэспублікамі былога СССР быў вельмі актыўным. Вялася перакладчыцкая дзейнасць, выдаваліся кнігі, пісьменнікі ездзілі ў госці адзін да аднаго. Можна сказаць, што пакаленні чытачоў выраслі на творах грузінскага пісьменніка Надара Думбадзе, малдаўскага Спірыдона Вангелія, кыргызскага Чынгіза Айтматова. Кнігі гэтых і іншых літаратараў постсавецкай прасторы і цяпер запатрабаваны ў бібліятэках Беларусі.

— У складзе кніжных фондаў дзіцячых бібліятэк г. Мінска знаходзяцца кнігі часоў СССР, выдадзеныя як у Мінску, так і ў Маскве, — зазначыла дырэктар Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска Таццяна Швед. — Чытачы часта звяртаюцца да твораў пісьменніка з Казахстана Адэліі Амраевай «Футбольнае поле», «Я хачу жыць», з Грузіі — Цінацін Мжанавадзе «Лета, бабуля і я», «А таксама іх бацькі», з Арменіі — Абгаран Нарынэ «Манюня», «Шчасце Муры», з Азербайджана — Махсуд Ібрагімбаева «За ўсё добрае — смерць» і Сафарлі Эльгіна «Мне цябе абяцалі», «Калі б ты ведаў». Хачелася б, каб у нашы фонды паступала больш сучасных кніг з краін СНД. Ведаем, што і сёння там шмат цікавых аўтараў.

Ідэя стварэння міжнароднай анталогіі звязана з 30-гадовай гісторыяй самастойнасці кожнай з краін, якія ўваходзяць у склад Саюза Незалежных Дзяржаў. За гэты час адбыліся значныя перамены ў палітычнай, эканамічнай сістэмах краін. Літаратура таксама рэагавала на падзеі лёсавызначальнага характару для дзяржаў, якія часам няпроста дамагаліся свайго суверэнітэту.

— Літаратура з гісторыяй непадзельнасці, — перакананы Абузар Багіраў, пісьменнік, доктар філалагічных навук, прафесар Універсітэта МДІМА МЗС Расійскай Федэрацыі, старшыня Маскоўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Азербайджана. — Праз мастацкі творы мы шмат можам даведацца пра тое, як жывуць нашы народы. І гэта выдатны шлях да ўзаемаразумення.

Па запрашэнні арганізатараў праекта ў Маскву з'ехаліся прадстаўнікі ўсіх краін СНД, што засведчыла вялікую цікавасць да прапановы стварэння сумеснага выдання. У дадзеным выпадку варта згадаць даўні,

Пачас пасяджэння Міжнароднага рэдакцыйнага Савета.

але такі праўдзівы лозунг «Сяброўства літаратур — сяброўства народаў».

Першае пасяджэнне Міжнароднага рэдакцыйнага Савета па стварэнні анталогіі адбылося ў Маскве ў будынку Расійскага гістарычнага таварыства, заснаванага ў 1866 годзе вядомым паэтам, літаратурным крытыкам Пятром Вяземскім. Гэтым разам у старадаўнім маёнтку панаваў дух літаратуры.

Кожны з дзевяці прадстаўнікоў краін СНД распавёў пра тэндэнцыі літаратуры ў сваёй краіне. Цэнтрам увагі сталі і асаблівасці нацыянальнага кнігавядання. На гэты конт прагучала слушыная думка: ствараючы анталогію, зоймемся інвентарызаванай раней зробленага. А яно мае падабенства ва ўсіх. На сустрэчы гаварылася пра тры заўважныя перыяды мінулага 30-годдзя. Першы, калі назіралася пэўная разгубленасць, кіданне з боку ў бок. Другі — зварот да гісторыі, фальклору. І наставі трэці перыяд, калі ў літаратуры пераважаюць філасофскія матывы: адвечныя тэмы барацьбы добра і зла, святла і цемры, асэнсаванне сэнсу жыцця чалавека ў звышінфармацыйную эпоху.

На фоне іншых літаратур прыкметна вылучаецца беларуская, дзе сувязі літаратурнага сяброўства ніколі не парываліся. Варта нагадаць пра тое, што ў 2013 годзе ў Выдавецкім доме «Звязда» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь пачылася свет серыя кніг «Сутуча сэрцаў», дзе былі надрукаваны творы класікаў і сучасных аўтараў Азербайджана,

Арменіі, Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Малдовы, Расіі, Таджыкістана, Туркменістана, Узбекістана і Украіны. Выданні знайшлі шырокі водгук на культурнай і літаратурнай прасторы краін СНД. Праект стаў асновай для стварэння інтэрнэт-пляцоўкі sozvuchie.by, якая аб'яднала многіх пісьменнікаў і публіцыстаў краін СНД.

Таксама рэалізаваны многія творчыя праекты, звязаныя са спадчынай класікаў і творами сучасных майстроў пяра розных краін. Для беларускай літаратуры гэта гонар, прызнанне ў свеце.

І вось новы, міжнародны, праект, дзе таксама выразна прагучыць беларускае мастацкае слова. Падчас яго рэалізацыі плануецца стварыць тры анталогіі, якія аб'яднуюць творы сучасных пісьменнікаў па жанравым прынцыпе: проза, паэзія, дзіцячая літаратура. Праект будзе ажыццэўлены пры садзейнічання спецыяльна створаных рэдакцыйных саветаў у кожнай краіне-ўдзельніцы. У нашай краіне такі савет узначаліць старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец.

— Адна з мэт праекта, — гаворыць генеральны дырэктар Аб'яднанага гуманітарнага выдавецтва Дзмітрый Цічковіч, — паказаць літаратуры народаў СНД ва ўсёй іх разнастайнасці, тэматычнай і жанравай (філасофскія, бытавыя, лірычныя, гумарыстычныя, фантастычныя і іншыя творы). Акрамя таго, папярэднічаць раздзелу кожнай краіны будуць даведкі пра агульналітаратурны працэс. У тым ліку ў выданні, прэміі, фонды, якія існуюць у краінах у падтрымку літаратуры.

Анталогіі краін СНД будуць створаны на працягу 2022 года, выдадзены на высокім мастацкім і паліграфічным узроўні. Работа над такога роду выданнямі дазволіць скласці дастаткова аб'ёмную і яркую карціну сучаснага стану літаратуры народаў краін СНД, пашырыць веды па актуальных тэмах і пытаннях, якія сёння ўздываюцца аўтарами.

Мяркуецца, што рэалізацыя такога буйнамаштабнага праекта дасць штуршок для развіцця школ мастацкага перакладу ў краінах СНД. Праект прызначаны і для падтрымкі перакладчыкаў, папулярызаваных гэтага віду дзейнасці, далучэння да яго новых таленавітых літаратараў.

Алена СТАЛЬМАХ,
першы намеснік старшыні
Саюза пісьменнікаў Беларусі,
удзельнік міжнароднага праекта
«Сучасная літаратура
народаў краін Садружнасці»

Наглядная гісторыя

У пачатку верасня на розных пляцоўках быў прэзентаваны філакартычны альбом «17 верасня. Дзень народнага адзінства» (Выдавецкі дом «Звязда»). Аўтар — Уладзімір Ліхадзедаў, вядомы ў Беларусі і за яе межамі калекцыянер старых паштовак, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне», лаўрэат прэміі Беларускага саюза журналістаў «Залатое пяро», журналіст газеты «СБ. Беларусь сегодняя», член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

«17 верасня. Дзень народнага адзінства» — першай у краіне кнігай, прысвечанай гэтаму свята.

Мэта Уладзіміра Ліхадзедава — з дапамогай старых паштовак, перыядычных выданняў расказаць пра адзінства народа Беларусі, зафіксаваўшы ў асобных раздзелках і тое, як на тэрыторыях, раней падпарадкаваных Польшчы, ішло грамадскае, палітычнае, нацыянальнае жыццё беларусаў, якімі былі першыя крокі савецкай улады ў Заходняй Беларусі восенню 1939 года. Многія

фотаздымкі і паштоўкі публікуюцца ўпершыню.

— Кніга падзелена на тры часткі, — адзначаў гісторык. — Першая расказвае аб падзеях верасня — кастрычніка — лістапада 1939 года. У іх паказаны паход Чырвонай Арміі, мітынгі, выбары ў Нацыянальны сход, увесь беларускі народ, для якога гэтая падзея стала вялікай радасцю. Цікавымі для чытача будуць унікальныя фотаздымкі, якія мне даваліся сабраць за ўсё сваё жыццё: у кнізе прадстаўлена больш за 500 арыгінальных. На іх можна пабачыць выступленне Сяргея Прытыцкага на з'ездзе, дзе было аб'яўлена аб уза'яднанні нашай краіны.

Другая частка грунтоўнага выдання прысвечана шматнацыянальнасці Беларусі. На фотаздымках за перыяд з канца XIX стагоддзя да 1939-га — прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. Там не толькі традыцыйнае насельніцтва Беларусі — беларусы, рускія, украінцы, палякі, лўрэй, — але і немцы, французы, манголы, кітайцы і карэйцы, якія засталіся жыць у Беларусі пасля Першай светвай вайны.

Трэцяя частка выдання прысвечана шматканфесійнасці краіны: — Беларусы былі рознага веравызнання і ўсе жылі ў міры і згодзе, — падкрэслівае аўтар. — І хачелася б, каб гэтая кніга дэманстравала нашчадкам: усё, хто жыў на нашых землях, нягледзячы на нацыянальнасць, канфесійную прыналежнасць, лічылі сябе беларусамі. Гэта варта данесці цяперашняму пакаленню,

каб памятала ўсіх сваіх продкаў і жыло заўсёды ў міры, сяброўстве і шанавала сваю краіну. Беларусь адзіная, і па-іншаму быць не можа.

Альбом «17 верасня. Дзень народнага адзінства» паказвае ўнікальныя старонкі гісторыі Беларусі, ліюстрацыі да самых розных падзей ужо далёкага мінулага, якія не маюць патрэбы ў каментарыях (гісторык не пісаў нават праводы да кнігі). Можна ўбачыць перадвыбарчы сход рабочых, служачых і інтэлігентнаў у вызваленай Заходняй Беларусі, савецкія танкі на вуліцах Гродна, ваенны парад у Беластоку, нявіськія выбары ўчастак для галасавання на выбарах у Народны сход, пінскую дэманстрацыю ў гонар гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі і аб'яднання беларускага народа... Змяшчае альбом і верш Якуба Коласа ў гонар вызвалення Заходняй Беларусі, і агітацыйныя карткі аб выбарах, і пасведчанне на права галасавання, і дэкларацыі Беларускага Народнага Сходу...

Хапае ў кнізе месца і прысвячэнню штодзённаму жыццю народа: на фота — пераходзе сена на Палессі, падрыхтоўка тэхнікі да ўборкі ўраджаю ў Брэсцкім павеце, кірмашовы дзень у Баўрыску, парад фізкультурнікаў у Мінску. Аднак нездарма завяршае выданне раздзел «Беларусь шматканфесійная»: гэта найпрыгажэйшыя выявы касцёлаў, сабораў, сінагог усё рэгіёнаў краіны пачатку XX стагоддзя.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Казімір КАМЕЙША

Філагалічнае пакаленне

Хлапцоў бацян ніколі
Так густа не насіў.
Праз аднаго — Міколы,
Іваны, Міхасі...

Адкуль ты, пакаленне?
Ты выраем — з вайны,
З вяснушак і здзіўлення,
Нібы з дзвярэй адных.

Хапаліся за горад
(Які нас гнаў нястрым?),
А ён, як провад голы,
Біў токам ды іскрыў.

Хоць страшна часам нават,
Ды вабіць скрозь усё.
І ён, дэкан чарнявы, —
Таксама з Міхасёў.

Характар меў вагона
Наш тлумны інтэрнат,
Вакзала, стадыёна
Сусед, а можа, брат.

Чаму і не вучылі,
Цяпер давай, вучы!
А мода з усіх ічыліні
Смяецца і крычыць.

Вышэй падрэж сукенку,
Звузь па сцягне штаны —
І ўжо ў зайздросных зрэнках
Табе няма цані!

Час грозным ботам тупаў,
Ён нораў меў такі.
Пад самай пільнай лунай
Расчытваў ён радкі.

Быў Лойка ўсіх дарадчык,
Што ўзлёты дазваляў,
Браў пад крыло Аўрамчык,
Вялюжін бласлаўляў.

Удала ці няўдала —
З адказаў пачакай, —

Куды магла — кідала
Дарага земляка.

У школкі, у канторы,
Дзе не хапала нас.
А з шанцамі каторы,
Дык нават — на Парнас.

Што можна, што няможна —
Прайшлі мы пехатой.
Архіўны ці дарожны —
Пыл горкі той і той.

Бягуць радкі на Стоўбцы
І на Лагойскі тракт.
Жывуць, стываюць хлопцы —
Вам сведчыць сам філфак-т!..

Зялёны акраец

А. І. Грыгор'еву

У пушчы маёй ёсць акраец зялёны,
Куточак зарэчны за ціхай Сулой.
Двары там, і людзі, і самі імёны
Прапахлі саломай, травой і смалой.

Няхай і асот з лебядой, і макрыца
У нашай малітве часамі гучыць,
І Богу, і небу, і хлебу маліцца,
Акраец — а хто ж яшчэ? — ён і вучыў.

Хоць хатаю першаю самы я крайні,
Не людна, на жаль, ля парога майго.
Жыве за гарой рубяжэвіцкі траўнік,
І ўсе ратавацца бягуць да яго.

Растуць яшчэ ў пушчы дзівосныя лекі,
Растуць і хваробы, хутчэй, як трава.
Мы лечым, самотныя лекары два:
Ён — зёлкай,
я — словам пушчаністым нейкім.

Жыву, як сумленне і сэрца мне раець,
Акрайчыкам крайнім пры самай вясне.
Калі і шукаюць у нас нейкіх крайніх,
За крайняга толькі прымаюць мяне.

Тут сонца ўзыходзіць у крайнім аконцы,
Сюды забягае дарагога сама.
І дом мой вугламі — заўсёды да сонца,
Без сонца і свята ніколі няма.

За пушчаю часта і цёмна, і ценна,
Ды шлях за сцяной сумаваць не дае.
А дні мае птушкамі вечно ляцелі.
Пакуль спахаліўся — ужо не мае...

На Зельніцу

А. К.

Прымлела лета, прыціхлі словы,
І ў садзе спела, і на градзе.
Ужо і жніўень, як яблык спелы,
На дзве паловы надрэзаў дзень.

Як лёгкі змрок і як сон на вейкі,
З'явіўся прывідны твар і знік.

Ужо другая палова веку
Вядзе свой даўні зямны падлік.

«Не радасць — старасць», —
крычаць здалёку.
Далёкі голас усё бліжэй.
У жніўні сонца яшчэ высока,
А неба вечара усё ніжэй.

Сяброў губляем, шукаем словы.
Такіх няма ўсё, каб свет здзівіць.
Жыццё — не яблык, на дзве паловы
Яго пароўну не раздзяліць.

Жытнёвы вус ужо серпам гнецца,
Балючы нарта ў сцябла надлом.
Не рэжце яблык, няхай нальвецца
І добраі вераю, і святлом.

Адчуць цяплінку і ў сумным слове
Мне будзе платая дарагой.
Таго, што ў першай было палове,
Няхай хапае і ў той, другой!..

Начны госць

Праз дрымоту, праз ноч,
Недзе з далечыні,
Сёння грывнула зноў:
— Гэта — я! Адчыні!..

І скрабецца рука,
Хоча клямку знайсці.
Той, каго не чакаў,
Проста плача:
— Пусці!

Цень мільгнуў у акне,
Твар да шыбы прынік:
— Ты не бойся мяне,
Гэта я, твай двайнік.
Хто калі ад сваіх
Твар за дзверы хаваў.
Бацька нам на дваіх
Гэты дом будаваў.
Як, скажы, аднаму
Жыць за двух — па сабе?
Гляну ў вочы мяне,
Каб пабачыць сябе.

Трэба ўсё ж адчыняць,
Трэба ўсё ж сустракаць.
Ды баюся абняць
Я свайго двайніка.

Твар у твар мы стаім,
Ноч цікуй — не цікуй...
І па твары маім
Яго слёзы цякуць...

Дзверы

Дзверы ў нас называюць на «Вы»,
Як і тых, хто іх нам адчыняе.
Дзе скрытыя яны — дом той жывы.
Ён свой дзень з тых дзвярэй пачынае.

Дзе б'ядо, там няма іх віны,
Хоць і там расчыняюцца насцце.
Але й ведаюць, чуюць яны,
Калі ў гошці ідзе ваша ішчасце.

Бачаць ганак, парог і загнет
І з усмешкаю мамы вядзерца:
За дзвярыма, над кліч іх, услед
Адчыняюцца родныя сэрцы.

Чуе ўсё, папярэдзіць акно —
Будзьце пільнымі, чуйнымі, дзверы! —
Калі клямку намацвае ноч,
Трэба ведаць пра ночы намеры.

Добрым сэрцам, харошым сябрам
Разам з сэрцам адчынены дзверы.
Хай зусім не разборлівы сам —
Дзверы ёсць. Я дзвярам сваім веру!..

Залатое вяселле

У сяброў вяселлі залатыя,
Залатая ў чарках гарката.
Хай сады для радасці не тья,
А для сэрца сама той метал!

Да сяброў я зайздрасці не маю —
Маю я на ішчасце свой рэцэпт,
І таму як наймацейш трымаю
Чарку моцы у сваёй руцэ.

Рана яшчэ гоісаць па аптэках
І смактаць ратуны валідол.
Доўга час збіраў, ажно паўвеку,
Каб усіх нас усадзіць за стол.

Не, не ўсіх. Тут многіх не хапае.
Дзе яны? Хоць клічам — не ідуць.
Недзе знікла і яна, спялая,
Рэўнацю якую ўсе завуць.

Дзе яна, з далёкіх дзён мадонна,
З вечароў няўсёдня кума?
Дзе чарнявы той з акардэонам?
Рыжэга таксама ўжо няма.

Залатых нам дзён усім хапала,
Залатой, як сонца, пекнатны.
А чаму сягоння гэтак мала
У сяброў вяселляў залатых?

Бегаюць марудныя трамваі,
Канцавы той круг у іх адзін.
Хто цябе сягоння падтрымае?
Толькі ён, кіёк, ці прыпаміні.

З сівізнай ні холадна, ні золка,
І вянок сяброў сціскае стол.
І няе над вухам тая пчолка,
Што была заўсёды залатой.

І гудзе вясёлая сябрына.
І праз гул пачуець раптам ты:
Залатую самую хвіліну
Выб'е дзён гадзіннік залаты!..

Кацярына МІЗЕРЫЯ

Я дыханнем разразаю цішыню

Я дыханнем разразаю цішыню,
І нічога я вакол ужо не чую.
Крок жыццёвы свой ніколі не спыню,
Дасягну ўсяго, чаго хачу я.

Дасягну ледзь бачнай вышыні,
Што мяне нястрымна гэтак вабіць.
Сэрца патрабуе цэплены,
Аб любові светлай ічыра марыць.

Дасягну нябачных зблізку зор
І амаль рукою дакрануся.
Разгляджу знаёмы той узор
І пад раницу ішчасліва прачнуся.

«Дасягну ўсяго, чаго хачу» —
Так, гучыць занадта смела.
Але смела, нібы птушка, палячу:
Я па-нішаму ніколі і не ўмела.

Дасягну насуперак усім,
Тым, хто крылы падразае незаўважна,
Правілам насуперак святым
Тое адшукаю, што мне важна.

Як хацелася б, каб дзіўны гэты сон
Нечакана здзейсніўся наяве.
Толькі зноў трапляю я ў палон
У паўсядзёнай звыклай мне праяве.

Толькі зноў вяртаюся туды,
Дзе амаль усё пераікаджае,
У свет незразумелай мне нуды,
Дзе мяне ніхто не заўважае.

Ціхую і тонкую душу,
Тонкую, бы шоўк, душу пазта.
Я ў малітве Бога папрашу,
Папрашу Усявышняга аб гэтым:

Каб анёла мне аднойчы падарыў,
Што заўсёды побач дзесьці будзе,
Каб мяне сваімі крыламі закрыву
І каб сэрца не чапалі людзі.

* * *

Я сэрца пакідаю на паперы,
Нянавісць пакідаю і любоў.
Пачуцці гонару, сумленнасці і веры
Я ў вершаванай форме пакідаю зноў.

Я зноў малюю словам на паперцы
Каханню першага ледзь чутны лёгкі крок.
Я на пеперы пакідаю сэрца,
Выношу з гэтага жыццёвы свой урок.

Душу сваю паперы адкрываю,
Нібы сяброўцы самай блізкай на Зямлі.

Старына

Вясковья ўсмешкі

Міхась МІРАНОВІЧ

Беларусь. Віцебская вобласць. Ушацкі раён. Вялікадолецкі сельсавет. Два кіламетры на паўночны захад. Гэта — пункт майго нараджэння, сталіца басаногага дзяцінства — вёска Старына.

Часта ўлетку на канікулы да старынскіх бабуль і дзядуль прязджалі ўнукі з іншых вёсак, пасёлкаў, а то і з Полацка, Віцебска, Мінска ці Ленінграда. Падчас дзіцячых забаў яны расказвалі нам, абарыгенам, пра свае вёскі і гарады, пра азёры і рэкі, ля каторых яны жылі, пра дамы і палацы ў гарадах, пра трамвай і тралейбусы, на якіх ездзілі. Мы слухалі з вялікай цікавасцю, але вось не памятаю, каб я калі пазайздросціў каму-небудзь з іх, каб мне захацелася жыць у тым Полацку ці Ленінградзе. Маёй сталіцай так і заставалася Старына.

Як я ездзіў у Рыгу

Першы раз у Рыгу я ездзіў вельмі даўно — яшчэ да таго, як трапіў туды ў сапраўднасці.

Калі я хадзіў у трэці ці ў чацвёрты клас, маці нярэдка паўтарала:

— Будзеш слухацца — возьму цябе з сабой, калі паеду ў Рыгу. (У тых гады ў Прыбалтыку ездзілі іншы раз, каб набыць тое-сёе з адзення, чаго нельга было зрабіць у нашым сельпо.)

Я з усіх сіл, наколькі гэта было магчыма, намагаўся слухацца. І аднойчы маці ўзяла-такі мяне з сабой.

Пра тое, як зайздросцілі мне суседскія малыцы і як я не мог заснуць перад паездкай, можна і не гадваць!..

...У Рызе мяне ўразілі шматпаварховыя дамы, якія я раней бачыў толькі на малюнках. Я задзіраў галаву і глядзеў на гмахі. Гэта табе не жартачка — цэлыя два паверхі! Паўна, вышэй нават за дзедаву ліпу!

А галоўнае — машыны! У нашай Старыне машыну можна было ўбачыць раз ці два на год і гэта была сапраўдная падзея, якую мы, вясковья малыцы, згадвалі потым яшчэ цэлы тыдзень.

А тут не праходзіла і некалькіх хвілін, як міма прязджаў які-небудзь аўтамабіль. І, што самае дзіўнае, ехаў ён сам па сабе, за ім ніхто не бег!.. Я не мог гэтага зразумець і ўпыліў за чарговай палутаркай, калі яна праехала міма. Толькі праз паўкіламетра, за мостам праз рачулку, калі машыне ўдалося адарвацца ад мяне, я спыніўся!..

Нязвычайным мне здалася і тое, што на вуліцы нідзе не было відаць каровіных бліноў. Чысцюткі сабе пясочак!..

«Ці гэта каровы тут так акуратна ходзяць, ці хтосьці за імі падбірае?..» — думалася мне...

...Пра сваю вандроўку я з захапленнем расказваў на першым жа пасля канікулаў уроку ў школе падчас апытання, як я правёў лета.

Вyslухаўшы апавяданне пра маю адысею, настаўніца трохі засумнялася:

— Няўжо ў Рызе вуліцы не асфальтаваныя?

Але я так пераканана расказваў пра свае прыгоды ў Рызе, што і яна, здаецца, паверыла. Ды, сустрэўшы маю маці, запыталася пра тое. А маці са смехам (але так, каб, крый божа, я не пачуў) растлумачыла:

— Мы з ім у Вушачах былі, а я сказала, што гэта Рыга...

Адзел кадраў

У пасляваенныя гады самай значнай арганізацыяй у нашым сельсавете была машына-трактарная станцыя — МТС.

І дырэктар МТС быў больш уплывовай асобай, чым старшыня мясцовага калгаса, старшыня сельсавета або нават дырэктар школы. І гэта цалкам зразумела, бо што такое сельсавет без тэхнікі, трактароў і машын, без плугоў і сееяка, без бульбакапалак і льноцерабілак, якія былі ў той час толькі ў МТС?

І ўладкавацца на працу ў МТС для былога мясцовага калгасніка лічылася ў нас верхам кар’ернай лясвіцы.

А вась з працаўладкаваннем у нашай МТС мелася адна своеасабліваць. Вызвалілася ў МТС якая-небудзь пасада, напрыклад, простага механізатара. І знайшоўся кандыдат на гэтую вакансію. Быў у МТС, пэўна, і начальнік аддзела кадраў. Але той кандыдат ішоў спачатку на размову да дырэктара МТС. Ды калі нават перамовы заканчаліся станоўча і адзел кадраў пасаў загад аб прыняцці на работу — гэта яшчэ не значыла, што ён атрымаў месца.

Фота Кастуся Дробова.

Бо магло здарыцца, што на гэтую ж пасаду меўся і другі прэтэндэнт. І ён не ішоў да дырэктара МТС і ў адзел кадраў, а яго маці ці цешча спыраша бегла да цешчы дырэктара МТС. Магчыма, прынёсшы той у якасці сувеніра ладны кавалак свежанаіны ці што іншае, яна праводзіла перамовы наконт пасады для свайго сына ці зяця. А пасля ўжо гэты другі прэтэндэнт ішоў да дырэктара МТС — і той, змяніўшы сваё першапачатковае рашэнне, прымаў на вакантную пасаду таго сына ці зяця.

І таму мясцовыя злыя языкі цешчу дырэктара МТС за вочы звалі аддзелам кадраў.

Паляванне

Даўно я прасіў дзядзьку Рыгора, зайдла паляўнічага, узяць мяне на паляванне. Стрэньба, якая дасталася ў спадчыну ад бацькі, даўно ўжо была ў поўнай бяой гатоўнасці — набой я назапашваў пры кожнай чарговай паездцы ў Лепель. Гэта быў перыяд хрушчоўскага ўзбуднення раёнаў, і наш Ушацкі раён падпарадкавалі Лепелю. А набой ў той час можна было свабодна купіць у лепельскім універмагу — тады не патрабавалі ніякага паляўнічага пасведчання, ні нават пашпарта, каб паверыць узрост.

І вось у адну вераснёўскую нядзелю дзядзька Рыгор зайшоў за мною.

— Ну, пойдзем на паляванне, калі ўжо ты так прасіўся!

Я хуценька сабраў усе свае паляўнічыя прычындалы, схпаіў стрэльбу — і бягом услед за дзядзькам.

Мы пайшлі ў напрамку Клетак. Я, праўда, прапанаваў пайсці ў Маркова, бо некалькі дзён таму назад бачыў за Белай дарогай зайца, калі вяртаўся са школы.

Але дзядзька сказаў, што яму лепей ведама, дзе лепш паляваць. І, нікуды не звяртаючы, мы падаліся пад Есяновікі.

Дзядзькаў сабака бег наперадзе і разпораз брахаў на сарок, жаб і іншую жыўнасць.

Недалёка ад Паляны, вядомай мне з грыбной пары, дзядзькаваму сабаку адазваўся радасны брэх іншага сабакі. На Паляне мы ўбачылі вогнішча, і каля яго двух дзядзькоў.

— Нешта ты, Сцяпанавіч, прыпазняешся, — заўважыў адзін з іх дзядзьку Рыгору.

— Ды вось, яшчэ за адным паляўнічым заходзіў, — кінуў дзядзька на мяне. — Колькі ўжо канькае, каб узяць з сабой!..

Ён уладкаваўся каля кастра і выняў са сваёй торбы пляшку і закуску. Тое, што прынёслі тры двое дзядзькоў, ужо было расстаўлена і падрыхтавана на паасналы поруч на ўзгорку газеце.

Паколькі я ў тых часы яшчэ амаль не ўжываў спіртнога, то прайшоўся па Паляне, шукаючы які-небудзь грыб, але паколькі восень была вельмі сухая, то хутка ні з чым вярнуўся да вогнішча.

Дзядзькі ўжо заканчвалі другую пляшку, і размова ў іх вялася, вядома, пра паляўнічыя здарэнні. Я слухаў з невялікай доляй скепсісу: калі яны заўсёды так паляюць, як гэты раз, то адкуль у іх могуць быць паляўнічыя здарэнні? Тым не менш чакаў, калі абед закончыцца і мы пойдзем на паляванне.

Але ў ход пайшла наступная пляшка і, як было сказана, калі яе даставалі з торбы, не апошняя!..

Нарэшце я не вытрымаў і шэптам запытаў у дзядзькі Рыгора, калі пойдзем на паляванне? А той у адказ перайшоў на абгульненні: маўляў, такое цудоўнае надвор’е стаіць, такая прыгожая прырода наўкруг, а сучасная моладзь нічога навокал не заўважае!..

Я замоўк і наступны час займаўся выразаннем сцізорыкам з сучкоў і карэньчыкаў розных фігурак.

Праз нейкую гадзіну я яшчэ раз запытаўся пра паляванне.

Адзін з дзядзькоў прапанаваў:

— Калі хочаш пастраліць — бяры вунь пустую пляшку, пастаў пад гарою і страляй!..

Але мне шкада было марна пераводзіць набой. Ды і пустая пляшка ў тых часы ў вёсцы лічылася карыснай рэччу і заўжды магла спатрэбіцца ў гаспадарцы. Калі ўсё было зедзена і выпіта, паляўнічыя пачалі развітвацца. Дзядзькі пайшлі на Дольцы, а мы з дзядзькам Рыгорам — у напрамку сваёй Старыны.

Пытанніў я дзядзьку больш не задаваў. Але было відаць, што ён вельмі задаволены ўдалым паляваннем.

Больш я з дзядзькам на паляванне не прасіўся. Іншы раз браў стрэльбу і выходзіў сам за вёску. Але так, як мне памятаецца, ні разу нікога не забіў. Пра што, праўда, ніколі не шкадуу.

Шпіёнаманія

Канец пяцідзясятых, пачатак шасцідзясятых гадоў быў у нас пікам шпіёнаманіі. Рэгулярна па радыё і ў газетах паведамлялася пра тое, як у Савецкім Саюзе выкрылі чарговага шпіёна. Кінаперасоўка дэманстравала фільмы — калі не пра вайну, то пра шпіёнаў. Самым папулярным кінагероем быў славуты пагранічнік Мікіта Карацупа са сваім сабакам (здаецца, Джульбарсам), якія на граніцы вылоўлівалі шпіёнаў сотнямі. Самай зачытанай кнігай у бібліятэцы была «Над Цісай» (вядома, пра шпіёнаў).

...Аднойчы мы ў Клетках, дзе збіралі грыбы, убачылі чалавека, які шпарка ішоў па полі. Чалавек быў незнаёмы і рухаўся не так, як сьлячане — не па ўскрайку нівы, а напасткі па ёй. І кіраваўся ў бок нашага стратэгічнага цэнтра — Дольцаў, дзе размяшчаліся МТС, пошта, школа і сельмаг.

— Шпіён! — сказаў нехта з нас. Тым больш што незадоўга да гэтага мы бачылі ў небе самалёт. І нічога, што ён ляцеў вельмі высока і ледзьве быў бачны... Усё добра складвалася ў шпіёнскую гісторыю.

Мы, не дазбіраўшы грыбоў, хуценька пабеглі ў вёску. Не памятаю, каго першым сустрэлі, але хтосьці з сьлячан якраз ішоў у Дольцы. Мы яму і паведалі ўсю стратэгічную інфармацыю пра шпіёна і папрасілі перадаць яе ў Дольцах каму трэба.

Праз гадзіну-другую той вясковец вярнуўся з Долец і сказаў нам, што мы бачылі землямера, які прыехаў у Дольцы, каб складзіць карту зямель сельсавета.

Вось так нам не ўдалося злавіць шпіёна!..

Мёд

Выпраўляючыся з бацькам у Дольцы на ярмарку, маці сказала мне і Ваньчыку: — Вось вам у місцы мёд. Ешце, калі захочаце.

Не паспелі бацькі адысці ад хаты, як мы ўзяліся за мёд.

— Смачна, — кажу я.

— А ў збанку, з якога маці налівала, пэўна, яшчэ смачнейшы, — кажа Ваньчык. — Давай паспытаем са збанка. Я бачыў, як маці яго ў скрыню схавала.

— А маці сьварыцца не будзе? — вагаюся я.

— Адкуль яна даведаецца? — супакойвае Ваньчык.

Адчыняе скрыню, ставіць збанок з мёдам на брыж і лезе ў яго лыжкай. Я ж трымаю века скрыні. А века цяжкае і, як мне здаецца, нейкае слізкае, бо ў адзін момант я не ўтрымліваю яго. Яно з трукатам зачыняецца, разбіваючы збанок. Мёд лужынай расцякаецца па падлозе.

Пачынаю хаваць сляды злачыства. Чарапкі выкідваем у агарод. Мёд выцераем анучай. Але яго многа, і ануча хутка, становіцца ліпкай. Чым бы яшчэ скарыстацца?

— У твай ё маці ў шафе шмат суке-нак, — кажа Ваньчык. — Некаторыя яна ўжо, пэўна, даўно не апранае.

Прынёсціць сукечку. Выцераем.

Адной не хапіла. Бярэм другую, трэцюю... А пасля зрасходавання сукечкі запытаем у падпечак.

...Ну, а пра той момант, калі ўсё выкрылася, успамінаць не хочацца! Хоць я і сёння памятаю несправядлівасць пакарання — я атрымаў за дваіх, бо Ваньчык, мой старэйшы стрыечны брат, прабачачы экзекуцыю, уцёк дадому ў Селішча, а да нас у Старыну ён прыходзіў у госці!..

І з тых ручаін рэчка поўніцца

Беларусаў па свеце, за межамі Бацькаўшчыны, — больш за тры мільёны. І газета «Голас Радзімы» дапамагае ім падтрымліваць сувязі з родзічамі, сябрамі, зямлёю продкаў, не адрывацца назусім ад роднага берага.

Усяму свой час, кажуць у народзе. І пасеянае зерне прарасце, і зробленая справа дасць плён. То ёсць свая логіка, пэўна ж, і ў тым, што ў пару збору ўраджаю ўшанавалі ў сталіцы журналістаў. На мінулым тыдні ў малой канцэртнай зале «Мінск» праходзіў рэспубліканскі семінар для дзяржаўных СМІ «Маркетынг і новыя медыя». Там і ўручылі дыпламы, ганаровыя граматы пераможцам і лаўрэатам Рэспубліканскага конкурсу сярод журналістаў і СМІ — за найлепшае асвятленне пытанняў міжнацыянальных і міжканфесійных дачыненняў, міжкультурнага дыялогу ў Беларусі ды супрацу з суайчыннікамі за мяжой. Газета «Голас Радзімы», яе супрацоўнікі — у ліку пераможцаў і дыпламантаў.

Конкурс штогод праводзіць Міністэрства інфармацыі ды Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцей, а вынікі падводзілі раней напярэдадні Дня друку, найлепшых ушаноўвалі на выстаўцы «СМІ ў Беларусі». 3-за каранавіруса і летася, і сёлета падзея расцягваецца ў часе. У мінулыя гады газета «Голас Радзімы» не раз адначасна арганізатарамі згаданага конкурсу. Нам удаецца (хоць калектыв і малалікі) праз сацсеткі, месенджары, пры дапамозе электроннай пошты падтрымліваць кантакты, весці сістэмнаю работу з шэрагам беларускіх суполак, вядомых супляменнікаў замежжа. Такая практыка прызнана як каштоўны досвед, калі аўтарскі калектыв выдання ў 2017-м быў уганараваны спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта. Узнагароды мы атрымалі менавіта «за плённае супрацоўніцтва з суайчыннікамі за мяжой і прэфасійнае асвятленне пытанняў міжкультурнага дыялогу ў Беларусі».

І вось нядаўна міністр інфармацыі Уладзімір Пярцёў ды Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцей Аляксандр Румак уручалі новыя ўзнагароды. Дыпламамі Упаўнаважанага ў «асабістым заліку» адзначаны галоўны рэдактар газеты «Голас Радзімы» Іван Ждановіч і рэдактар аддзела Ганна Лагун. Рэдакцыя «ГР», якая з 2018-га ў складзе Выдавецкага дома «Звязда», ушанавана пахвальнай граматай Упаўнаважанага. Тры ўзнагароды! Найболей жа ўдзельніца конкурсу, а таксама і ўзнагарод, адзначыў Аляксандр Аляксеевіч, было з Гродзенскай і Магілёўскай абласцей. Падчас урачыстасці Упаўнаважаны звярнуўся да ўсіх журналістаў: «Сфера міжнацыянальных і міжканфесійных дачыненняў надзвычай тонкая. Таму прашу вас: пішыце,

калі ласка, пра яе акуратна, з душой і з любоўю да людзей — каб, як кажуць ва ўрачоў, не нашкодзіць».

Па тонкай лініі гэтай і мы ходзім. Пішам пра людзей розных нацыянальнасцей, расказваем пра іх жыццё ў Беларусі. А дзяржава беларуская спрыяе таму, каб свае этнакультуры яны тут развівалі, таленты раскрывалі. У артыкуле «Свае людзі ў вялікай сям'і» («ГР», 31.08.2021) пісалі мы, як у Міжнародны дзень дружбы сустракаліся з журналістамі ў прэс-цэнтры мінскага Дома прэсы загадчыца сектара апарату Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцей Алена Бязручка ды кіраўнікі нацыянальных суполак Беларусі. Алена Рыгораўна казалі: прадстаўнікі 156 нацыянальнасцей жывуць у краіне. І хоць гавораць яны часам на розных мовах, але ж усе разумеюць, як важна зберагчы тут мір, спакой, стабільнасць у грамадстве, як важна генерываваць пазітыўныя настроі ў нашай шматнацыянальнай сям'і. Усяго ж у Беларусі зарэгістраваны, вядуць дзейнасць больш за 200 нацыянальна-культурных грамадскіх аб'яднанняў, іх аргструктур, створаных прадстаўнікамі 25 нацыянальных меншасцей. Пра свае суполкі, іх справы, планы на будучыню расказалі на прэс-канферэнцыі актывісты ў кіраўнікі «Кангрэса азербайджанскіх абшчыні», «Саюза палякаў на Беларусі», аб'яднання ўкраінцаў «Вагра», Грузінскага культурна-асветніцкага таварыства «Мамулі», Беларускага грамадскага аб'яднання «Русь», Саюза беларускіх юрэйскіх грамадскіх аб'яднанняў і абшчыні.

І яшчэ больш увагі, чым нацыянальным суполкам у Беларусі, мы надаём дзейнасці, пашырэнню досведу работы беларускіх суполак у замежжы. Гадамі аддаваліся кантакты з вядомымі беларусамі замежжа,

і, паколькі рыхтуюцца гэтыя нататкі для «ЛіМ», назаву тых, хто мае дачыненне да літаратуры і мастацтва. У рэдакцыйным партфелі ёсць тэкст Наталлі Прушынскай з Петразаводска. Яна па нашай просьбе напісала, як перакладала вядомы раман свайго бацькі Андрэя Мрыя — «Запіскі Самсона Самасуа» — на рускую мову. Дасланы пытанні, чакаем адказы ад вядомай паэтэсы з Казахстана Любові Шашковай (родавыя карані ў яе з вёскі Васіліўкі — раней Парыцкі раён, кіламетраў 30 ад Бабруйска). Напрыканцы жніўня заходзіў у рэдакцыю наш сябар Вячаслаў Ігнаценка — вядомы мастак з Кішынява, сябра Саюза мастакоў Мадловы, уладжэнец вёскі Пярэдзела Лоеўскага раёна. Ён паўдзельнічаў у цікавым пленэры на Бацькаўшчыне — збіраемся пра тое расказаць. Даслаў свае паэтычныя зборнікі з просьбай перадаць у бібліятэкі, музеі Ганаровы генеральны консул Беларусі ў Цюмені, да таго ж паэт Уладзімір Шуля (родавыя карані — з вёскі Руціцы Карэліцкага раёна), пра якога мы не раз пісалі ды ў гасцях у цюменскіх беларусаў былі. Выйшла новая кніга-каталог паштовак у вядомага мастака з Рыгі Вячкі Цешча (род яго — з пасёлка Краснасельскі, Ваўкавыскага раёна) — маем намер пра тое расказаць. А вось мастака Уладзіміра Банцэвіча, які да таго ж быў пісьменнікам, кіраваў Саюзам беларусаў Дону, сёлета не стала. Нарадзіўся ён у 1949-м у вёсцы Камень на Піншчыне, у дзіцінстве жыў на Случчыне — там, дзе гаспадарыў у калгасе знакаміты Васіль Корж. І нават партрэт Героя мастак напісаў. З Уладзімірам Мікалаевічам былі мы ў цікавай супраце, расказвалі пра яго экспедыцыі на Бацькаўшчыну — і хоць чацкі паміць яго тут ушанавалі.

Цяпер у нашай рэдакцыйнай перапісцы — звыш чатырох дзясяткаў адрасоў. Каштоўны досвед працы беларусаў замежжа на карысць роднай культуры, Бацькаўшчыны можна параўнаць з паўнаводнымі ручаямі, што напаяюць нашу агульную Беларускаю Раку. Парознаму складаліся ў мінулым і цяпер складваюцца лёсы землякоў. Часам аж за акіяны трапляюць у пошуках лепшае долі. Дарэчы, і вядомы паэт Сяргей Панізьнік цяпер — беларус замежжа: ён жыве ў Канадзе, у дачкі. З перапіскі з Сяргеем Сцяпанавічам «з берагоў возера Гурон», з разваг пра магчымыя беларускія родавыя карані Хрыстафора Калумба нарадзіліся ў мяне радкі: «З Калумбайвай славай — бы з хвалямі жыць, // З тую-насталгіяй ды сэрцам у скурсе... Адкрыць бы мне толькі, спазнаць і ўмясціць // Бязмежную веліч маёй Беларусі». Працуючы разам з актыўнымі землякамі з замежжа, няштатнымі аўтарамі газеты «Голас Радзімы» — мы гэта і спрабуем рабіць: адкрываць нанова, спасцігаць, умяшчаць бязмежную веліч нашай Бацькаўшчыны.

Іван ЖДАНОВІЧ,
галоўны рэдактар газеты «Голас Радзімы»

Асколак народнай памяці

Літаратурна-краязнаўчы пошук часам складаецца з зусім выпадковых знаходак, нечаканых судакранянняў з той ці іншай тэмай. Дзесяцігоддзямі займаюся літаратурнай гісторыяй у дачыненні да Пухавіцкага краю, але год ад году пераконваюся, што пошук надзіва бясконцы.

Напісаўшы і выдаўшы некалькі кніг на гэтую тэму («Літаратурная карта Пухавіччыны», «І марам волю дам», «Краязнаўчы рэсурс у вывучэнні беларускай літаратуры», «Пухавіччына: Літаратурнае гняздо Беларусі»), я ўжо разлічваў, што новых імён у літаратурную біяграфію Пухавіччыны не дадам. На справе атрымліваецца інакш. Вось, напрыклад, пазнаёміўся з расійскім пісьменнікам Мікалаем Чаркашын, які нарадзіўся ў 1946 годзе ў Ваўкавыску. Высветлілася, што болей як паўстагоддзя таму ён удзельнічаў у «Зорным паходзе» студэнтаў Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, маршрут якога праходзіў і па Пухавіцкім раёне. А шмат пазней ён прывяздаў у Мар'іну Горку, каб сустрэцца з братам Валерыя Сабліна — капітана III ранга, які ўзняў паўстанне на вялікім супрацьпалачным караблі «Сторожевой» 5 лістапада 1975 года. Тады М. Чаркашын працаваў над кнігай і фільмам, прывесчаным гэтай асобе.

І вось новае адкрыццё, што падаравала мне кніга, якую я адкрыў зусім выпадкова.

Размова — пра зборнік мастацкай і публіцыстычнай прозы Льва Чырвонцава «Асколкі гісторыі», выдадзены ў 2017 годзе. Як высветлілася, аўтар доўгі час працаваў на розных прадпрыемствах у Вілейцы і Маладзечне, узначальваў раённую камітэт народнага кантролю ў Маладзечне. У выданні — дакументальныя расповеды «Пра час і пра сябе», «Страчанае дзесяцігоддзе», «Дваццаць першае стагоддзе», апавяданні «Ля возера», «Шатун», «Кветкі і сведкі», «Ля Ціхага акіяна», «Шчара», «Пірат», «Сяброўства ці каханне», эсэ «Чытаючы нобелеўскага лаўрэата». Асобна вылучаны раздзел — «З запісных кніжак».

Цікавай падаецца анатацыя да кнігі. Працуюць яе цалкам: «Лёс кожнага чалавека — гэта асколак гісторыі таго часу, сведкам якога яму давялося быць. І толькі з такіх асколкаў утвараецца сапраўдная і разнастайная карціна гадоў, што адыходзяць у мінулае».

Кніга Л. Чырвонцава з'яўляецца яркім пазлам у мазацы гісторыі нашай краіны. Аўтар, аналізуючы прыняты погляд на асноўныя падзеі свайго часу, расказвае пра сябе, пра лёс сваёй сям'і, дзеліцца ўражаннямі і думкамі аб тым, што бачыў, у чым непасрэдна ўдзельнічаў».

А што ж звязвае з Пухавіччынай Льва Чырвонцава, які нарадзіўся ў 1937 годзе: «Вайну я сустрэў у дзіцінстве садку, — піша Л. Чырвонцаў. — Высока ў небе над Мінскам ляцела многа самалётаў. Па велічыні яны былі як цацачныя,

але ў паветры стаяў страшны роў ад іх рухавікоў. Нас хутка павялі ў нейкі падвал. У садок мы болей не хадзілі». І далей: «У нас праз некалькі дзён не засталася ніякіх харчоў. Бацька паехаў на ўсход. Маці не ведала, што рабіць, чым карміцца. Добра, што яе бацькі жылі не так далёка. Сабралі, якія маглі, клункі і пайшлі да чыгункі. Добра помню паравоз, яго чырвоныя вылізаныя колы, яго чмыхаючае парам нутро. Мы таксама ўцякалі ад немцаў, але недалёка, да вёскі Чароты Пухавіцкага раёна. Праз тыдні два вярнуўся бацька».

У Чаротах бацькі Льва Чырвонцава пабудавалі сваю хатку. На ўскраіне вёскі. «Дошкі падлогі пахлі свежай сасной. Страху накрылі яловай карой. Але перабрацца ў яе нам не давалася. Прыйшлося перабрацца ў лес, у зямлянкі...», — піша ў гэтым Леў Чырвонцаў.

Пухавіччына, Чэрвеньшчына — па гэтых мясцінах у ваенную часіну давялося павандраваць дзіцяці. Пра гэта і гадвае сведка таго, ваеннага, жыцця. Запомніліся і нялёгка паславанныя гады. Падрабязна апісвае першыя дні вызвалення ад немцаў. Чытаем у расповедзе «Пра час і пра сябе»: «Настроі ва ўсіх паляпшаўся. Вайна адышла. Мы ўсе хацелі хутэй вярнуцца ў Чароты. Там у нас была свая хатка. Сталі думаць, як дабрацца. Ехаць адным — вялікая рызыка. У лесе яшчэ былі немцы, рознай арыентацыі партызаны і проста бандыты. Таму сабралі сем'ю пяць

Бацька недае дастаў падводу, культывага каня, і мы пасунуліся дамоў...» І далей: «Вечарам мы ўжо былі ў Чаротах. Але нашай хаткі ўжо не было. Немцы яе разабралі на бліндажы, якія пабудавалі ўздоўж дарогі Мінск — Бабруйск. Пакуль пасяліліся ў хаце раскулачанага дзедавага брата. Потым нас выселілі ў маленечкую хатку, а там зрабілі клуб, потым школу».

Леў Чырвонцаў падрабязна апісвае жыццё ў Чаротах. Такія ўспаміны носяць адметны краянаўчы характар, дазваляюць і яго, аўтара кнігі «Асколкі гісторыі», дакументальна-мастацкі пазл уключыць у народную памяць пра ХХ стагоддзе. У Чаротах Леў пасябраваў з Юзікам Бандарэкам. След з'яваў дзяцінства пасля на дзесяцігоддзі згубіўся. І сустрэўся аўтар кнігі са сваім таварышам, на той час універсітэцкім выкладчыкам, праз шмат гадоў.

Быў аўтар кнігі ў Чаротах і ў пасляваенныя гады, наўмысна завітаючы на памятнае для сябе месца. Цяпер ён паранейшаму жыве ў Маладзечне.

Нагадаем, што Чароты — паселішча ў Талькаўскім сельсавеце Пухавіцкага раёна. Мясціны вакол вёскі звязаны з многімі цікавымі лёсамі. У Тальцы адпачываў, летаваў Якуб Колас. У блізка да Чаротаў паселішчы любілі наведваць Міхась Чарот, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Сымон Баранавых, іншыя беларускія паэты і празаікі.

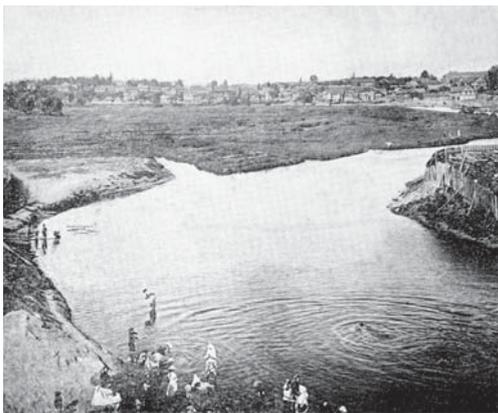
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Этымалагічныя эцюды*

3 кнігі «След самаеда»

Няміга

Рака Няміга ўлісана ў гісторыю. Паводле адной версіі, яе назва вытлумачваецца словам *netiga*, што на літоўскай мове 'бяссонніца' (суадпаведна *netigo* — 'бяссонная', *miegoti* — 'спаць'); паводле другой — літоўскім ды латышскім словам *niega* (засек, сусек, аруд), тады 'Няміга' — незапруджаная, неперагароджаная; паводле трэцяй — эстонскім словазлучэннем *neetjõgi*, дзе *neet* мыс, *jõgi* рака.

Сутока Нямігі і Свіслачы, від з Замчышча, 1903 г.

Тыя тапографы, што давалі рэкам і рэчкам найменні, гэтакім чынам іх атэстоўвалі, маркіравалі. Якую адмеціну ўгледзелі яны ў Нямізе, чым заслужыла яна сваё найменне? Тым, што 'бяссонная'? Аднак і іншыя рэкі не спяць, дый не толькі рэкі. Тым, што не перагароджаная? З якой ласкі ці не ласкі ёй зроблена такое выключэнне? Тым, што мела мысы? Дзе і як яны ў ёй узліліся?

Калі прыкладзем да яе вядомыя звесткі і меркі, убацьм, што ў горадзе яна пачынаецца і ў горадзе канчаецца, што яе даўжыня — лічаныя кіламетры, а што да назвы... Калі паводле балцкай версіі Няміга — бяссонная, то паводле самадзійскай якраз надварот: *нема* — сон, *нема ига* (дзе другі кампанент адаптаваны 'рачны' дэярмінатыў) — сайлівая рака. Магчыма, некалі з розных пазіцый яны азначалі адно і тое ж. Аднак найменне Нямігі вытлумачваецца не ім, яно паказвае ім язык.

'Язык' — першы кампанент словазлучэння 'Няміга', на ненэцкай мове *нямя*. Што тычыцца другога кампанента, то, пэўна, што ён 'рачны', і калі ён *яха* (суадпаведна *ега*, *ига*), тады Няміга — *Нямю' ига*: рака-язык.

Свой язык паказвае і другая Няміга — прыток ракі Расохі, свой — рэчка Нямегля і свой — рачулка Нямегелька, прытокі Пцічы, ну і свой Нямю-Яха — рака ў Ямала-Ненэцкай аўтаномнай акрузе.

І калі ў апошнім гідроніме *яха* ('рака') паўнамоцна і паўнапраўна знаходзіцца на сваім месцы і яе даўжыня выцягваецца на 29 км, то ў дачыненні да астатніх гэтага сказаць не выпадае: яны не рэкі, а рэчачкі, рачулки, і што ім найбольш суадпавядае, дык гэта субстантыў *еца* (енга). У ненэцка-рускім слоўніку Н. Цярэшчанкі *еца* — невялікая рэчка, што працякае па населеным пункце. Няміга цячэ па Мінску, і яе першапачатковая назва выноўваецца як *Нямю' еца* — рачулка-язык. Нямюенга > Нямюйега > Няміга: недзе так адбывалася фанетыка-марфалагічная трансфармацыя знакамітай назвы.

Татарка

Рэкі маюць свае большыя ці меншыя прытокі і рукавы. Прыток на ненэцкай мове азначаецца тым самым словам, якім наймяноўваецца адростак, галіна, развіліна, — *тарка*; на нганасанскай — *тари*.

Знаходзім: так, Тарка прыток Акі ў Ніжагародскай вобласці і прыток Омі ў Навасібірскай, а ў варыянце Тара — прыток Клязьмы ва Уладзімірскай вобласці, Севы — у Бранскай вобласці, Іртыша — у Навасібірскай

і Омскай абласцях, Джазатора — у Рэспубліцы Алтай і далей Дрыны — у Чарнагорыі, у Босніі і Герцавіне.

«Прышпільваючыся» да вядомых значэнняў і ўлісваючыся ў новыя словаформы, сям-там яна вымаўляецца як Тараканаўка (Тараканаўка — прыток Мараміцы ў Кіраўскай вобласці, Масквы-ракі, Екацярыноўкі каля Пецярбурга), Тартак (прыток Віліі ў Астравецкім раёне), а яшчэ больш як Татарка.

Татарка — прыток (*яха тарка*): Ангары ў Краснаярскім краі, Ануя і Іні ў Алтайскім краі, Барневы ў Курганскай вобласці, Ягорлыка ды Мокрага Карамыка ў Стаўрапольскім краі, Енісея ў Краснаярскім краі, Зялёнкі ды Коксы ў Рэспубліцы Алтай, Калалы ў Стаўрапольскім і Краснадарскім краях, Кумы ў Ханты-Мансійскай аўтаномнай акрузе, Ніцы ў Свярдлоўскай вобласці, Ачора ды Шадэйкі ў Пермскім краі, Савалы ў Варонежскай вобласці, Ніжний Тэрсі ды Кіі ў Кемераўскай вобласці, Увелькі ў Чалябінскай вобласці, Паўднёвага Козленца ў Ніжагародскай вобласці, Дняпра ды Самары ў Днепрапятроўскай вобласці, а ў Беларусі ракі Ласосна ў Гродзенскім раёне і рэчкі Кужэц у Сморгонскім.

Магчыма, у тым, што слова *тарка* займела дубльпачатак, вінавата азначэнне, якое спадарожнічала яму, прынамсі *халета* — 'рыбная', альбо *пырита* — 'шчупачыная'. Рукаў (ракі) багаты на рыбу — *халета тарка*, багатае на шчупака — *пырита тарка*. У нечым вымаўленні корань слова губляўся, заставаўся суфікс, які далучаўся да наступнага слова, дзякуючы чаму ўтваралася словаформа, што набывала свой змест: *та тарка* — Татарка.

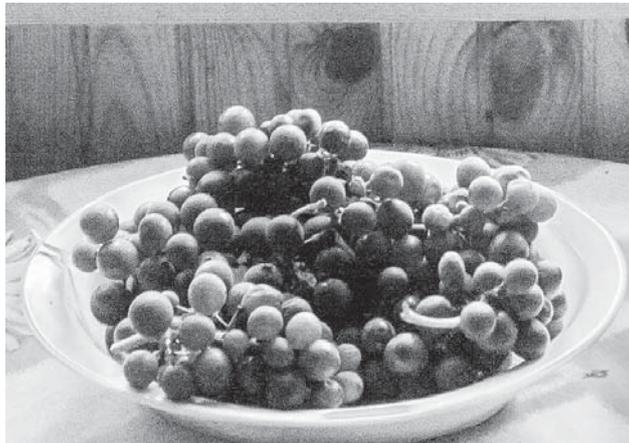
Ягада

На беларускай мове *ягада*, на рускай, на ўкраінскай, на балгарскай *ягода*, на польскай, на ніжнялужыцкай, на славенскай *jagoda*, на харвацкай *jagoda*, на верхнялужыцкай, на чэшскай, на славацкай *jahoda*, на сербскай, на македонскай *jagoda*, на стараславянскай *agoda*.

Суадносіцца з літоўскім *uoga* і латышскім *oga*.

Пры ўсіх памкненнях мовознаўцаў гэтае слова не вытлумачваецца індаеўрапейскімі мовамі: у яго іншае паходжанне. На ненэцкай мове яно *нода*, дзе *но* аснова, а *да* альбо суфіксальны фармант, з чым у дзелям *но* ўводзіцца ў праэс і становіцца тым, што афарбоўваецца, ярчэе-чырванее і вабіць вока, альбо лексема 'месца, зямля' — на ненэцкай *я*, на энэцкай *да*: яна бярэ на сябе ў такім разе ролю субстантыву. Што тычыцца самога *но*, то на ненэцкай мове гэта чырвона-аранжавая фарба, суадпаведна сурыку, яна яшчэ мае словаформу *я но*. Варта згадаць і нагадаць, у большасці славянскіх моў *ягадай* імянуецца адно сунічына ці клубнічына, і якраз з-за свайго прывабнага яркага колеру ў свой час і ў сваім абсязе яна і займела адпаведную атэстачыню.

Зрэшты, не выключнаецца, што ў словаформе 'ягада' сваё месца займае і 'трава': на ненэцкай *намдэ*, на энэцкай *оды*. І калі ў першым, дзеяспрымніваемым,

варыянце *нода* (у множным ліку *ноды*) вытлумачваецца як *я но*, якое чырванее-аранжавее, у другім як месца, дзе яно ёсць (згадаем выраз 'ісці ў ягады'), то ў гэтым як трава, дзе яно ёсць, — *я но намдэ*, *я но оды*. З пэўнай доляй імавернасці можна дапусціць, што гэтыя варыянты не супярэчаць адзін аднаму, а ўзаемадапаўняюцца і ўзаемададаюцца.

Мінск

'М'ньск', 'М'бнеск', 'М'бнск' летапісныя назвы Мінска, а археалагічныя раскопы сведчаць, што пасяленні людзей тут існавалі ўжо тысячагоддзі да новага летапісання, у эпоху неаліту і мезаліту.

У словаформе тапоніма два кампаненты: адзін даўні, дагістарычны, другі нядаўні, гістарычны, яны належаць розным эпохам і розным моўным сістэмам. Другі, загадзя пазнавальны і прысутны ў назвах іншых айконімаў, перад тым як стацца фармантам *-еск* быў субстантывам і азначаў аселішча, паселішча, вёску, горад. Што тычыцца першага кампанента, дык ён атрыбуцьны: ім атэстуецца тая адмеціна мясцовасці, да якой далучана паселішча і дзякуючы якой яно мае свой адрас. Зазвычай гэтым кампанентам становіцца найменне ракі, і, як сцвярджае асноўная версія, у тым, што Менск займае такое найменне, вінавата рэчка Менка: там, на ёй, за 16 км ад Мінскага замчышча спачатку ён і мясціўся.

Фота Кастуся Дробава.

Від на Мінск Свята-Духаў кафедральны сабор.

У выяўленні яго першапачатковага месцазнаходжання лінгвістычны чыннік становіцца, бадай, асноўным: найменне 'Менск' неад'емна ад наймення рэчкі Менкі, а яна там, дзе вёска Гарадзішча, дзе вёска Строчыца. І ўсё ж такі ў Менкі ёсць свой двойнік, свой суадпаведнік. Гэта — у самадзійскім (ненэцкім) напісанні — *меңга*, а ў перакладзе — затока, завадзь, затон, катлавіна, глыбокае месца ў вадзе. Там, дзе Няміга ўпадае ў Іслач, і ўтваралася *меңга*. Менск заснаваны на ёй і першапачаткова мог называцца *Меңга' нэсы* ці *Меңга' нысы* (паселішча на мензе).

Што тычыцца самога наймення рэчкі Менкі, то па-літоўску *тенка* — дробная, кволая, нязначная. Аднак да таго, як яна пачала тлумачыцца літоўскай мовай, ужо была вытлумачана самадзійскай, і на лясным дыялекце ненэцкай мовы *меңка* — гэта тыя самыя затон і затока.

Адна Менка прыналежала Пцічы, другая — Іслачы.

Урэшце Менск перагаласаваўся на Мінск, і гэта таму, што паралельна існаваў і меў сваё гучанне-напісанне іншы Мінск — Міньск Мазавецкі. Аднак у іхніх найменнях розныя карані, яны (найменні) паходзяць не з той самай асновы. Міньск Мазавецкі, паводле "Энцыклапедычнага слоўніка Бракаўза і Ефрона", месціцца на сутоку рэчак Віснеўкі і Срэбранай, за тры вярсты ад іх упадзення ў раку Віслу і за 36 вёрстаў ад Варшавы. У адрозненне ад 'Менска', ён у сваёй аснове мае аддзяслёны субстантыў *минь*, чыё значэнне шлях, напрамак руху, канчатковы пункт руху, канец шляху. Фармант *-еск* (-ск) ён займае, а фанему *и* ў сваім напісанні-гучанні меў заўсёды і што азначаў, дык паселішча альбо канцавое паселішча на шляху.

Алесь РАЗАНАЎ
Працяг будзе.

Італьянскія прыпынкі гранд-тура

З шумнай вуліцы — і ледзь не адразу ў цёмнай і цікай залы... Не кожная выставачная пляцоўка рызыкне прапанаваць сёння настолькі сур'ёзную і працяглую вандроўку, як нядаўна гэта зрабіў Нацыянальны мастацкі музей. Але якім яшчэ мог быць маштабны выставачны праект «Ёсць дзівосны край...» Італьянскія шэдэўры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь? Тут дарэчы ведаць, што збор твораў італьянскіх майстроў XVI—XX стагоддзяў у калекцыі еўрапейскага мастацтва НММ з'яўляецца адным з найбольш значных як па якасці, так і па колькасці экспанатаў. Частка твораў, прадстаўленых на выстаўцы, дэманструецца ўпершыню.

Куратарам экспазіцыі «Ёсць дзівосны край...» выступіла Святлана Пракоп'ева, загадчык аддзела замежнага мастацтва. Як расказала мастацтвазнаўца, экспазіцыя, прысвечаная італьянскаму жывапісу, скульптуры і графіцы, планавалася дастаткова даўно, як і асаблівы цыкл выставак, што знаёмяць гледачоў з рознымі мастацкімі школамі, прадстаўленымі ў калекцыі еўрапейскага мастацтва, тэматычнымі кірункамі. На працягу апошняга дзесяцігоддзя рэалізавана некалькі такіх праектаў, сярод якіх — прысвечаны польскаму, французскаму і нямецкаму мастацтву.

— Выстаўцы «Ёсць дзівосны край...» папярэднічала каласальная работа па вывучэнні, а таксама атрыбуцыі экспанатаў, — адзначае Святлана Пракоп'ева. — Цяпер мы прадстаўляем шэраг твораў, якія зусім нядаўна лічыліся работамі невядомых мастакоў. Атрыбуцыі пацверджаны нашымі італьянскімі калегамі, якія прымалі актыўны ўдзел у гэтай працы. Такім чынам, выстаўка — спеасаблівая справаздачка. Нягледзячы на тое, што яна была запланавана яшчэ ў 2007 годзе, а праходзіць толькі зараз, не шкадуем аб патрачаным на падрыхтоўку часе.

У зборы твораў італьянскіх мастакоў з калекцыі еўрапейскага мастацтва — цікавыя жывапісныя, графічныя і скульптурныя работы, на прыкладзе якіх можна прадэманстраваць развіццё італьянскага выяўленчага мастацтва ад эпохі Адраджэння да нашых дзён, паказаць характэрныя творы розных стыляў і мясцовых мастацкіх школ. Так, з жывапісам Італіі XVI—XVIII стагоддзяў знаёмяць карціны на міфалагічныя і біблейскія сюжэты,

а таксама партрэты. Адным з найлепшых палотноў лічыцца «Партрэт невядомага з пісьмом» пэндзля невядомага венецыянскага мастака другой паловы XVI стагоддзя, які належыць колу аднаго з найбуйнейшых майстроў эпохі позняга Рэнесансу Тынтарэта.

Гонар калекцыі — творы караваджыстаў. Сярод такіх — палотны венецыянскіх жывапісцаў: «Выкрыццё Адысея» (?) Антонія Дзанкі, «Ап'яненне Ноя» (1680—1685) і «Ісаак, які благаслаўляе Іакава» (1680—1685) Антонія Малінары.

— Зусім нядаўна два апошнія лічыліся творамі невядомых мастакоў. Менавіта мастакоў, — удакладняе куратар выстаўкі. — Нам пашчасціла выявіць, што яны належыць пэндзлю аднаго вельмі вядомага і моднага ў XVII стагоддзі жывапісца. З апошніх адкрыццяў — экспанаты, прадстаўленыя на выстаўцы ў момант рэстаўрацыі: гэта твораў, якія прыпісваюцца майстэрні Вічэнціна.

Сярод работ, якія ўпершыню прадстаўлены на суд публікі, — тыя, што прыпісваюцца невядомаму творцу з асяроддзя такога выдатнага мастака, як Лука Джардана. Яны, дарэчы, паходзяць з даваеннай калекцыі Нацыянальнага

Невядомы скульптар XIX стагоддзя «Дантэ».

мастацкага, пра якую супрацоўнікі расказваюць з асаблівым хваляваннем. Цяпер ідзе актыўная работа па выяўленні многіх помнікаў і складанні каталога, які б прадстаўляў калекцыю музея ў момант свайго фарміравання ў 1939-м і да 1941-га, калі зборы музея былі раскравлены і толькі часткова вярнуліся на радзіму.

Вывучаецца на выстаўцы і палатно «Міфалагічны сюжэт ("Музыканты")» (1710) рымскага мастака Джыралама Тропа: змрочны пейзаж, прыгожы і моцны чалавек як адлюстраванне моцы і прыгажосці... Гэта адзіны твор майстра ў музейных зборах на тэрыторыі былога Савецкага Саюза.

Па словах стваральнікаў экспазіцыі, сярод твораў італьянскіх скульптараў асаблівай увагі заслугоўвае мармуровая статуя «Юнона», выкананая ў 1716—1717 гадах венецыянскім майстрам Антонія Тарсія. Скульптура ўваходзіла ў серыю з шасці фігур антычных багоў, дасланую графам Савам Лукічом Рагузінскім-Уладзіславічам — агентам Пятра Вялікага ў Венецыі ў 1716—1722 гадах. У XVIII стагоддзі статуя знаходзілася ў Легнім садзе, пазней — у Таўрычаскім палацы ў Санкт-Пецярбургу.

Найбольш поўна прадстаўлены ў калекцыі работы італьянскіх скульптараў XIX стагоддзя —

Невядомы мастак XVIII стагоддзя «Немаўля Ісус з ягнём» (на арыгінале (?) Бернардзіна Луіні).

Джавані Андэрліні, Энрыка Брага, Эрнэста Эрметэ Гацэры. Першы — аўтар мармуровага «Партрэта невядомай» 1872 года. Рэалістычны вобраз немаладой жанчыны прываблівае дэталімі, драпіроўкай на антычны манер. Энрыка Брага ў 1880-я жыў і працаваў у Санкт-Пецярбургу, дзе выкладаў у мастацкай школе Імператарскага таварыства заахвочвання мастацтваў. За васьмігадовы перыяд знаходжання ў Расіі скульптар стварыў выявы членаў імператарскай сям'і, а таксама выканаў партрэт французскай драматычнай актрысы Сары Бернар, якая, вядома, некалькі разоў там гастралівала. Вобраз артысткі (дата стварэння работы невядома) узноўлены скульптарам у характэрнай для мастацтва гэтага перыяду свабоднай жывапіснай манеры. З творчасцю Эрнэста Эрметэ Гацэры знаёміць мармуровая кампазіцыя «На лаве» (1912).

Італьянскую школу гравюры дэманструюць пераважна творы XVIII — першай паловы XIX стагоддзя. Гонарам калекцыі з'яўляюцца аркушы з серыі «Лоджыі Рафаэля ў Ватыкане», створанай у 1772—1777 гадах Джавані Атавіяні і Джавані Трэвізанам Вальпата, а таксама гравюры Вальпата з серыі «Станцы Рафаэля ў Ватыкане» (канец 1770-х — пачатак 1780-х гадоў), якія прадстаўляюць частку роспісаў знакамітых лоджый і апартаментнаў папы рымскага (Станцы) у Ватыканскім палацы, створаных Рафаэлем Санці і яго вучнямі ў 1508—1519 гадах. У зборы італьянскай гравюры асаблівай увагі заслугоўваюць разрозненыя аркушы з выдання «Этрусцыя мастацкая, або Гісторыя жывапісу Тасканы, заснаваная на яе помніках, прадстаўленых у гравюры, з X стагоддзя да нашых дзён», апублікаванага ў двух тамах у 1791 і 1795 гадах у Фларэнцыі. Эстампы фаліянта — прыклад еўрапейскай друкаванай графікі высокай якасці XVIII стагоддзя.

Мэта стварэння выстаўкі не проста пазнаёміць гледачоў з творами італьянскіх майстроў. Аўтары экспазіцыі вырашылі прапанаваць здзейсніць спеасоблівую вандроўку, бо Італія ўваходзіла ў маршрут так званай гранд-тура — працяглага падарожжа, якое арганізавалі ў адукацыйных мэтах сыны еўрапейскіх арыстакратаў і багатых буржуа. У якасці прэзентаў вандроўнікі XIX стагоддзя вывозілі з Італіі розныя на турыстаў жывапісныя работы, што прадаваліся

паўсюль. Прыклад — «Блакiтны грот на Капры» невядомага мастака таго часу.

Рэалізацыя выставачнага праекта «Ёсць дзівосны край...» Італьянскія шэдэўры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь стала магчымай пры падтрымцы шматгадовага партнёра музея — Пасольства Італіі ў Беларусі. З яго дапамогай будзе выданы каталог італьянскага збору музея, з якім, як плануецца, ахвотныя змогуць пазнаёміцца да канца работы выставачнага праекта. Як адзначае Святлана Пракоп'ева, такая ініцыятыва вельмі важная, бо музейшчыкі маюць магчымасць прэзентаваць выданне калегам у краіне, так і за яе межамі і такім чынам увесці ў навуковы абарот творы, пра якія практычна ніхто не ведае.

Дарэчы, экспазіцыю работ выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва дапаўняе фотапраект «[Ня]бачныя плошчы», прадстаўлены менавіта Пасольствам Італіі. Куратар выстаўкі — Марка Дэлегу. Аўтарскія фатаграфіі, створаныя ў першыя дні лакаўна 2020 года і дапоўненыя кароткімі тэкстамі італьянскіх пісьменнікаў, паказваюць краявіды дзвюх дзясяткаў плошчаў італьянскіх гарадоў: плошча пакутнікаў (Карпі), плошча Барака (Луга), плошча Себасцыяна Сага (Нуора), Народная плошча (Рым), плошча Святога Крыжа (Фларэнцыя)...

Не абмініце ўвагай і куратарскія экскурсіі Святланы Пракоп'евай па выстаўцы «Ёсць дзівосны край...» Ахвотныя могуць паспець здзейсніць італьянскае падарожжа з мастацтвазнаўцам 11, 21 і 28 кастрычніка. У рамках праекта таксама — лекцыі Алены Шапашнікавай. 9 кастрычніка размова будзе весціся пра Леанарда да Вінчы, 16-га — пра Рафаэля Санці, а 23-га — пра Мікеланджэла Буанароці. 30 кастрычніка запланавана лекцыя «Мастацтва Венецыі другой паловы XV—XVI ст.», а 6 лістапада прагучыць даклад «Мастацтва Італіі XVII ст.». Арганізатары падкрэсліваюць: колькасць наведвальнікаў экскурсій і лекцый абмежавана, неабходны папярэдні запіс. Выстаўка ж будзе працаваць да 21 лістапада.

Францэска Казанова «Пейзаж з быком».

Матэа Карбоні «Пакланенне пастухоў», 1791 г. (?) (з малюнка Карла Баіаліні на арыгінале Ларэнца ды Крэці).

І анонс: як расказала Святлана Пракоп'ева, адразу пасля завяршэння адкрыцця юбілейнага праекта, прысвечаны жывапісу перасоўнікаў.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Танец — захапленне або мастацтва?

Утанцы адначасова спалучаюцца высакародная вытанчанасць і першабытная неўтаймаванасць, строгая рытмічнасць і прыродны хаос, элігантная стрыманасць і нястрымнае буйства. Мастацкі вобраз ствараецца танцорамі з дапамогай рухаў цела. Танец — сапраўднае выяўленчае мастацтва, дзе мова дазваляе выказаць розныя складаныя пачуцці: радасць ці злосць, каханне ці нянавісць...

Танец можа стаць хобі, спосабам збегчы ад рэальнасці, але варта толькі прасякнуцца ім, і ён стане вельмі жывым, дапаможа ў вырашэнні многіх праблем і раскрые шчырыя жаданні. Дык з чаго ж пачынаецца танец і чаму яго трэба лічыць мастацтвам? Пра гэта раскажыць прадстаўнікі нашай краіны на чэмпіянаце свету па спартыўна-бальных танцах сярод юніёраў Аляксей Лукойка і Анастасія Бабкіна.

Многія творчыя асобы пачыналі сваю кар’еру з танцаў. Скажам, Брыджыт Бардо ў дзяцінстве займалася балетам разам з малодшай сястрой. Хоць гэта і было жаданнем маці, балет дапамог актрысе сыграць адну з самых запамінальных сцэн у гісторыі кінематографа — у фільме «І бог стварыў жанчыну». Іншы прыклад — Сара Джэсіка Паркер, якая ў маленстве сумяшчала заняткі ў школе балета з акцёрскімі практыкаваннямі. Нашы героі, Аляксей і Наста, вучацца ў школе на «выдатна» і рыхтуюцца да наступлення ў ВУЗ, аднак ужо на працягу 10 гадоў паспяхова сумяшчаюць бальны спорт з вучобай.

«Усё пачалося з першага класа, калі мама адправіла мяне ў школьны гурток бальных танцаў падкарэкціраваць паставу. Яна думала, што гэта будзе доўжыцца не больш за год, пакуль не выраіваю спіну, але мне вельмі спадабалася, і я вырашыў працягнуць. Праз два гады пачаў займацца прафесійна і перайшоў у клуб спартыўных танцаў горада Гродна», — распавядае Аляксей.

Наста прыйшла ў танцы не адразу, спачатку на працягу чатырох гадоў займалася спартыўнай гімнастыкай. «Я трапіла ў гімнастыку занадта маленькай, але паказала добрыя вынікі, і мяне ўсё ж такі вырашылі ўзяць», — раскажвае Наста. — Было шмат перамог, але ўсё ж давалося пакінуць гэты від спорту з-за стану здароўя і невысокіх вынікаў на рэспубліканскіх спаборніцтвах. Было балюча кідаць гімнастыку, хоць на той момант мне і споўнілася толькі 8 гадоў».

Прышлося выбраць больш ашчадны спорт, і бабуля вырашыла прывесці Насту на танцы. З тых часоў і пачалася яе кар’ера. Каля года дзяўчына танцавала адна, без партнёра, але пазней з’явіўся Аляксей, і яны пачалі займацца разам, іх танцавальнай пары ўжо споўнілася 7 гадоў.

Анастасія прызнаецца, што на самай справе ішла на танцы без якой-небудзь разумення. «Я сапраўды думала, што бальныя танцы — тое ж самае, што і балет. Ды і звычайна ў 9 гадоў на танцы не бяруць. Ну як сказаць... Для прафесійных танцаў гэта было занадта позна. Але калі трэнеры дэдаліся, што да гэтага я займалася гімнастыкай, мяне ўзялі. І, дарэчы, далей мае ўменні вельмі спатрэбіліся». Цяпер Наста любіць гэты від спорту і хоча працягваць займацца ім так доўга, наколькі гэта магчыма.

Пакуль што дзяўчына дакладна не вызначылася з прафесіяй. Калі раптам ёю будуць танцы, яны як мінімум застануцца ўлюбёным хобі. Акрамя танцаў, дзяўчына займаецца музыкай: грае на фартэпіяна. «У гэтым годзе я скончыла музычную школу, былі надружаны дасягненні. Я ўдзельнічала ў міжнародным конкурсе ў Літве, дзе заняла першае месца. На гарадскіх і рэспубліканскіх конкурсах таксама была першай. Я нават іграла ў гродзенскай кірсе на аргане разам са сваім настаўнікам Аляксеем Александравічам Пятровым».

Дзеці часта пачынаюць захапляцца чымсьці, беручы прыклад з дарослых. У нашых герояў жа на пачатку кар’еры не было куміраў-танцоўшчыкаў. Наста, паводле яе слоў, увагу імкнецца не браць з іншых прыклад, але ёй падабаецца, як танцююць многія дарослыя пары. Аляксей спачатку таксама ні на кога не арыентаваўся: «Калі я пачынаў, ні пра якіх куміраў не думаў. Для мяне танцы былі як забава і спосаб фізічнага развіцця, — дзеліцца ён. — Пазней жа, калі зразумеў, што хачу займацца танцамі на высокім узроўні і канкурыраваць з іншымі парамі, пачаў цікавіцца топовымі артыстамі свету і сабыць за імі».

Блізкія заўсёды падтрымлівалі нашых герояў у іх пачынаннях. Насту прывяла бабуля, Аляксей — мама. Хлопец, аднак, прызнаецца, што сябры першапачаткова несур’ёзна ставіліся да такога захаплення і толькі потым зразумелі, што ў кожнага

свае мэты. «Цяпер жадаюць вялікіх поспехаў і нават матывуюць мяне», — хваліцца малады выканаўца.

Наста і Аляксей трэніруюцца часта, і асабліва актыўна перад турнірамі. «У падрыхтоўцы нам дапамагаюць розныя зборы, выезды да іншых трэнераў. Расцяжка іграе важную ролю. У нашым клубе працуе выдатны трэнер па расцяжцы — Людміла Міхайлаўна, яна трэніравала многіх чэмпіёнаў па мастацкай гімнастыцы», — раскажвае дзяўчына. Танцоры заўсёды ўдасканальваюць свае навыкі і прыдумваюць новыя «схемы», каб добра выступаць на турнірах. «У складанні новай схемы танца ўдзельнічаюць усе: і партнёры, і трэнер. Трэнер можа сам прыдумаць, як лепш, а мы звычайна шукаем што-небудзь цікавае ў інтэрнэце і прапануем яму».

«Наш від спорту дзеліцца на лацінаамерыканскую і еўрапейскую праграмы («лаціна» і «стандарт»). У кожнай па 5 танцаў: у «лаціне» — самба, ча-ча-ча, румба, пасадобль і джайв, а ў «стандарце» — павольны вальс, танга, венскі вальс, факстрот і квікстэп, — распавядае Наста. — На турнірах можна танцаваць альбо адну з гэтых праграм, альбо адразу дзве. Аднак паміж імі ёсць адрозненні не толькі ў музыцы і рухах, але і ў правілах знешняга выгляду выканаўцаў. Для еўрапейскай праграмы дзяўчаты апранаюць доўгія сукенкі, туфлі з невысокімі абцасамі, а хлопцы — фракі з бабачкамі. «Лаціна» — гэта больш адкрытыя касцюмы: кароткія спадніцы, расхінутыя мужчынскія кашулі і высокі абцас як у дзяўчат, так і ў хлопцаў».

У мінулым сезоне на чэмпіянаце краіны дует заняў другое месца і тым самым забяспечыў сабе пачэўку на чэмпіянат свету. На жаль, з-за пандэміі яго адмянілі. Аднак нядаўна танцоры атрымалі запрашэнне на наступны турнір. Пачалася актыўная падрыхтоўка да чэмпіянату. Нашыя героі займаюцца на магілёўскіх зборах з Вадзімам Шурывым і Анастасіяй Мяшковай — чэмпіёнамі свету па Венскім вальсе і пераможцамі Кубка Еўропы і шматлікіх іншых міжнародных спаборніцтваў.

Поспехі танцораў у гэтым відзе мастацтва даказваюць, што любое захапленне можа ператварыцца ў сэнс жыцця, калі прыкладзі дадаткова намаганні і цвёрда ісці за сваёй марай. Нават не верыцца, што такая любоў да танцаў з’явілася выпадкова. У дзяцінстве гэта было толькі захапленнем, але праз 10 гадоў танцы сталі запалам, справай, якую немагчыма кінуць ні пры якіх абставінах.

Віце-чэмпіёны раіць нашым чытачам паспрабаваць заняты танцамі: яны даюць неабходны арганізму сілавую нагрузку на мышцы, а таксама дазваляюць выявіць уласныя пачуцці. «Танец — шматгранны і маляўнічы від мастацтва, за што мы ўсе яго так любім», — падсумоўвае Наста.

Падаедам жа Анастасія і Аляксею яшчэ большых творчых подзвігаў, правільнага такту не толькі на выступленнях, але і ў рытме жыцця!

Паліна МАЛЯРЭНКА
Фота з асабістага архіва герояў

«Харошкі» запрашаюць

Беларускі дзяржаўны акадэмічны ансамбль «Харошкі» прадставіць сольны святочны канцэрт да юбілея стваральніка, нязменнага мастацкага кіраўніка і галоўнага балетмайстра калектыву Валянціны Гаявой, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі, народнай артысткі Беларусі. Сустрача запланавана на 21 кастрычніка ў Цэнтральным Доме афіцэраў.

У першым аддзяленні глядчы ўбачаць яркі і прыгожы, эмацыянальна багаты харэаграфічны спектакль «Ад смутку да вяселля...», напоўнены шчымымі, пранікнёнымі лірыка-драматычнымі нумарамі. У спектаклі гучыць тэма складанага, трагічнага лёсу жанчыны падчас вайны... Але абяцаюць на сцэне і сапраўднае свята — як сімвал адраджэння, трыумф кахання, жыцця і светлай надзеі. Усё гэта пра кампазіцыю «Беларускае вяселле», якую складаюць гулліва-жартоўныя танцы-сцэнкі. Як адзначаюць арганізатары, артысты выконваюць іх з запалам, вялікім натхненнем, яркімі эмоцыямі і пачуццямі.

Другое аддзяленне канцэрта складуць найлепшыя фальклорныя нумары з залатога фонду рэпертуару ансамбля «Харошкі». Жывая музыка ўпрыгожыць канцэрт, надаць яму яшчэ большай эмацыянальнасці.

Сёлета Валянціне Гаявой споўнілася 85. З іх 47 гадоў яна служыць роднаму калектыву. Дзякуючы яе таленту і намаганням ансамбль стаў сапраўдным здабыткам айчынай культуры, пра які гавораць не толькі ў краіне, але і ў свеце. Калектыву Валянціна Гаявая некалі стварала разам з Мікалаем Дудчанкам, і за гады свайго існавання ён стаў асаблівым брэндам айчынай культуры: «Харошкі» аб’ехалі з гастроямі амаль паўсотні краін.

Цяга да мастацтва ў Валянціны Гаявой праявілася з дзяцінства. Так склалася, што пасля заканчэння балетмайстарскага аддзялення па спецыялізацыі «Народны танец» у Вышэйшай школе прафсаюзаўнага руху ў Ленінградзе яна трапіла ў знакаміты хор імя Пятніцкага, аднак праз два гады па волі лёсу апынулася ў Беларусі і пачала працаваць на пасадзе мастацкага кіраўніка дзіцячай харэаграфічнай студыі Дома культуры Магілёўскага аўтазавада. Пазней была праца на пасадзе галоўнага балетмайстра Белдзяржфілармоніі, але ўжо праз год, у 1974-м, Валянціне Гаявой прапанавалі стварыць «Харошкі».

«Цяпер спрабую выхоўваць прадаўжальнікаў маёй справы, якія зразумеюць б да самых глыбін, наколькі гэта важна — памятаць пра родную мінуўшчыну, захоўваць духоўнасць. Хтосьці ў царкву пойдзе, а хтосьці — і да нас на канцэрт... У нас не ўбачыш нічога непатрэбнага, за што было б сорамна. Ідзе прапаганда найлепшага — традыцый, гісторыі, на якую забывацца нельга, характараў, абрадаў, фальклору, — раскажвае Валянціна Іванаўна ў адным з інтэрв’ю «Звяздзе» некалькі гадоў таму. — Калі мяне не стане, ансамбль абавязаны жыць, нязменна адраджацца, нібы птушка Фенікс. Цяпер для мяне гэта галоўная задача».

Для ансамбля Валянціна Іванаўна стварыла больш за дзесці тэатральных праграм на беларускім фальклорным матэрыяле: «Добры вечар, госці!», «Полацкі шыхтак», «Местацкавыя карцінкі», «Беларусы», «Траўская легенда», «Паміж сэрца», «Зімачка» і іншыя. Усяму гэтаму папярэднічалі этнаграфічныя экспедыцыі па Беларусі, запісы танцаў, музыкі, песень.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Дух вечнай Айчыны

Тое, што адбылося ў 1905 годзе ў фальварку Беліца пад Мінскам, — лішняе пацвярджэнне, як выпадак можа ўнесці ў жыццё чалавека такую змену, што паўплывае на далейшы лёс. У дзень нараджэння жонкі яго ўладальніка Яна Булгака нехта з гасцей падарыў фотаапарат. Аднак новы на той час занятак яе цікавіў нядоўга. Затое муж захапіўся ўсур'ез.

Справа пайшла на лад, калі знайшоў настаўнікаў — навагрудскага фатографа Баляслава Ігнація Данейку і свайго стрыечнага брата Караля Карповіча з Чаброва. Крыху пазней у сваёй сядзібе Пярэсека, таксама пад Мінскам, абсталяваў уласную фоталабараторыю. Калі ж даведаўся, што рэдакцыя дадату да штодзённай польскамоўнай газеты «Літоўскі кур'ер» — «Ілюстраванае жыццё» аб'явіла конкурс, паслаў на яго некалькі здымкаў. Як жа здзівіўся, атрымаўшы галоўную ўзнагароду.

Так, дзякуючы выпадкова падаранаму фотаапарату, і пачалася творчая біяграфія знакамітага беларускага і польскага фатографа, аўтара мастацка-краязнаўчай фатаграфіі, этнографа, фалькларыста Яна Булгака — аднаго з самых выдатных фотамайстроў свету першай паловы ХХ стагоддзя.

Радзіма яго — старадаўняя, багатая на падзеі навагрудская зямля. Нарадзіўся 6 кастрычніка 1876 года ў Асташыне, які тады называлі Мураваным. У сям'і быў адзіным дзіцем, што не магло не накласці адбітак на стаўленне да яго бацькоў. Ужо дарослым згадваў: «Мае дзіцячыя гады — [...] бесперапынны працяг шчаслівых дзён, напоўненых незамутненай радасцю на вачах добрых і любячых бацькоў. Калі зараз аглядаю іх здалёк, яны здаюцца мне такімі прамяніста-прыгожымі, што не хацелася б пра іх гаварыць нічога іншага, толькі словы захаплення. Але яны мелі і дрэнны бок: я быў распешчаны маці, што з'яўляецца звычайным лёсам і няшчасцем адзіных дзяцей. [...] Маці мела слабое здароўе і не магла больш мець дзяцей, таму ўсю мацярыўскую любоў сканцэнтравала на мне адным, а тым больш, што ў першыя гады жыцця я быў слабаваты, часта хварэў і вельмі непакоіў гэтым бацькоў».

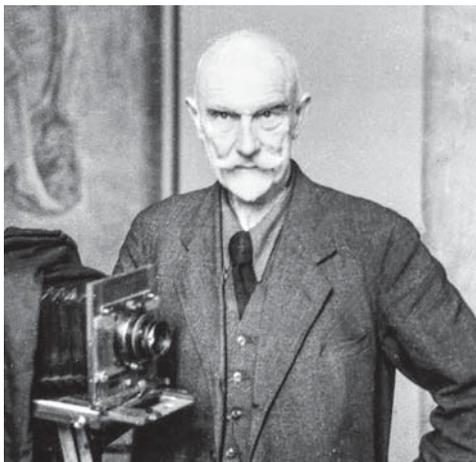
Аднак і ўспамінаў «Край дзіцячых гадоў» дастаткова, каб гаварыць пра Яна Булгака як пра творцу, які меў і вялікія літаратурныя задаткі.

Па сутнасці, гэта не проста традыцыйныя мемуары, а дакументальная аповесць, у якой знайшлося месца і таму, што спрыяла фарміраванню яго светапогляду, станаўленню характару. Гучыць усхваляваная споведзь душы, чулай да прыгажосці.

Засведчыў гэта ў сваёй кнізе «Край дзіцячых гадоў», якую сам так і не паспеў пабачыць і якая, выдадзеная ў 2003 годзе ў арыгінале па-польску, праз год перакладзеная на беларускую мову, пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь». Аднак гэта толькі частка яго літаратурнай творчасці. Яшчэ ў 1917—1918 гадах захапіўся паэзіяй. Верш «Мая Зямля» быў выдадзены ў Вільні. Значна пазней, у 1937 годзе, выйшла аўтабіяграфічная аповесць «Л. О. М.». Аўтар яе пазнаецца ў вобразе галоўнага героя — малалетняга Юрэка. Некаторыя персанажы — яго родныя і блізкія — пададзены пад сваімі прозвішчамі.

Ад гэтай аповесці адштурхоўваўся, пішучы ўспаміны «Край дзіцячых гадоў». Больш за тое, як зазначае ў пасляслоўі да беларускамоўнага выдання «Ян Булгак. Жыццё і творчасць» Іаланта Б. Кухарская, «амаль сто старонак аповесці склалі першую версію паэзіяй-шага тэксту ўспамінаў пра дзіцячыя гады». За мемуары ўзяўся ў студзені 1940 года ў Вільні, дзе тады жыў. Да кастрычніка 1942-га машынапісны тэкст налічваў 600 старонак, «...інтэнсіўнай працы дома спрыяла ўведзеная каманданцкая гадзіна». Выканаўшы такі вялікі аб'ём работы, а галоўнае, адлюстравыўшы дзіцячы і юнацкі перыяд у сваім жыцці, аформіў гэтыя матэрыялы як першы том.

Працу прадоўжыў у лістападзе 1942 года, назваўшы другі том «Паўжыцця ў Вільні». На жаль, ён так і не быў завершаны. Адбылося тое, што прымуся ў роспачы правесці не адзін дзень: у ліпені

Ян Булгак.

1944-га звыш 300 перадрукаваных на машыныцы старонак згарэла. Тэкст спрабаваў аднавіць па памяці. Але напісаў усяго тры старонкі, бо цалкам захапіла фатаграфія.

Аднак і ўспамінаў «Край дзіцячых гадоў» дастаткова, каб гаварыць пра Яна Булгака як пра творцу, які меў і вялікія літаратурныя задаткі. Па сутнасці, гэта не проста традыцыйныя мемуары, а дакументальная аповесць, у якой знайшлося месца і таму, што спрыяла фарміраванню яго светапогляду, станаўленню характару. Гучыць усхваляваная споведзь душы, чулай да прыгажосці. Найбольш уражваюць старонкі, дзе расказваецца пра атмасферу, што спадарожнічала яму ў Асташыне, узнаўляецца той «сельска-анельскі» фон, на якім «пражыў свае дзіцячыя гады ў шчасці».

Багатыя гэтыя згадкі і на фактычны матэрыял пра жыццё ўвогуле, побыт таго шляхецкага асяродка, у якім Ян Булгак гадаваўся. Пра апеведы пра родных і блізкіх яму людзей узнаўляе тую патрыярхальшчыну, што, несучы ў сабе мноства элементаў старасветчынны, мацавалася на народных традыцыях, прытрымлівалася высокіх маральных прынцыпаў. Яны ўспрымаюцца тым здаровым мікракліматам, які спрыяў фарміраванню не аднаго пакалення ў духу патрыятызму, любові да роднай зямлі.

Але «Край дзіцячых гадоў» — не толькі вяртанне ў гады маленства і юнацтва сталага ўжо аўтара. Гэта і жаданне з вышні пражытых гадоў выветліць вытокі свайго роду, а праз яго зазірнуць у мінуўшчыну ўсяго краю. Невыпадкава першай кнізе дадзена менавіта такая назва, а не якая-небудзь іншая. Адштурхоўваючыся ад вядомага выслоўя свайго знакамітага земляка Адама Міцкевіча, Ян Булгак у нечым як бы пераклікаецца з яго «Панам Тадэвушам», з якога і ўзяты згаданы радкі.

Як «Пан Тадэвуш» успрымаецца паэтычнай энцыклапедыяй жыцця Навагрудчыны часоў, блізкіх выдатнаму песняру, так і «Край дзіцячых гадоў» таксама шмат у чым бярэ на сябе гэтую ролю. З той розніцай, што Ян Булгак піша ў прозе. А яшчэ праз сто гадоў пасля Адама Міцкевіча. Аднак ёсць у яго і тое, што дазваляе мець перад Адамам Міцкевічам, не пабаімся гэтых слоў, пэўную перавагу. Вядома, у яго не было такіх літаратурных здольнасцей, як у аўтара «Пана Тадэвуша», але прысутнічала іншае: умение як бы «фатаграфічна» рэалізаваць. Гэта дазваляла ўзнаўляць у паміці даўня падзеі так, быццам сам з'яўляецца іх сведкам. І тут Булгаку-літаратару, канешне, вельмі дапамагў вопыт Булгака-фатомайстра.

Атрымаўшы першапачатковую адукацыю ў хатніх умовах, ён вучыўся ў віленскай гімназіі, пасля заканчэння якой у 1897 годзе паступіў на факультэт філасофіі масювага ўніверсітэта. Але праз два гады з-за фінансавых цяжкасцей вярнуўся ў родныя мясціны. Спачатку жыў у маёнтку Пярэсека, атрыманым у спадчыну ад стрыечнага дзеда Адама Грынеўскага і маці, а пасля і прыбдаў Беліцу. Потым вярнуўся ў Пярэсеку, дзе і пачаў плёна авалодваць сакрэтамі фотасправы.

Пераможца ў конкурсе, праведзеным «Ілюстраваным жыццём», па-сапраўднаму паверыў у свае сілы, а таму праз два гады асмеліўся выйсці на міжнародную арэну. Якраз у Бруселі праводзілася сусветная фатаграфічная выстаўка. Праўда, гэтым разам у лік

пераможцаў не трапіў. Пакуль цяжка было на роўных сапернічаць з тымі, хто ўжо стаў прызнаным майстрам.

Тым не менш удзел у выстаўцы не прайшоў марна. Зсвяціў сваё імя, завёў шэраг знаёмстваў з тымі, хто карыстаўся вялікім аўтарытэтам. Дзякуючы гэтаму, прасцей стала наладжваць сувязь з Парыжскім фотаклубам, які на той час карыстаўся вялікай вядомасцю. Янам Булгакам зацікавіўся адзін з самых вядомых французскіх фатографаў Канстанціне Пуэ.

Плённымі сталі стасункі з рэдакцыяй варшаўскага часопіса «Зямля». У гэтым выданні ён не толькі змяшчаў свае здымкі. Выступаў і з артыкуламі. Вялікую ўвагу надаваў краязнаўчай тэматыцы. Гэта было адкрыццё Радзімы. У нечым і для самога сябе, аднак і з такім намерам, каб яго з'явілася і адкрыццём для іншых. Што важна — не ў апошнюю чаргу праз фіксацыю аб'ектывам фотаапарата. У нечым ішоў тым шляхам, што і Напалеон Орда.

Напалеон Орда, як вядома, на сваіх гравюрах з дакументальнай дакладнасцю ўзнаўляў сядзібы і памятныя мясціны, адлюстроўваў гарадскую архітэктур. А Ян Булгак у ваколіцах Мінска і Навагрудка да 1911 года зрабіў некалькі сочень здымкаў. Не абмінаў, канешне, і прыгожых краязнаўчых, разумеючы, што непаўторнасць іх таксама вартая адлюстравання. Аднак галоўнае для яго было сфатаграфіраваць тое (Напалеон Орда — каб намалываць), што з гадамі страціць свае цяперашнія выявы. Таму са стараннем «прыглядаўся» аб'ектывам да гістарычных мясцін Навагрудка, Міра, Крэва — да таго, што засталася ад колішніх часоў і па-ранейшаму нагадвала пра сваю веліч.

Нямала дало яму знаёмства восенню 1910 года з мастаком Фердынандам Рушчыцам, які на той час ужо хараша зарэкамендаваў сабе ў віленскім творчым асяродку як творца, які аддаваў перавагу палотна тэматычна звязаным з адлюстраваннем малой радзімы. Яго цікавіла Валожыншчына, Яна Булгака — Навагрудчына. Тое, што Фердынад Рушчыц адлюстроўваў пры дапамозе фарбаў, ён узнаўляў чуйным вокам фотаапарата.

Яны хутка знайшлі агульную мову, а знаёмства неўзабаве перарасло ў сяброўства. Дзякуючы Фердынаду Рушчыцу зацікавіўся жывапісам. Спазнаўшы яго характава, і ў сваёй творчасці пачаў адыходзіць ад звычайнага адлюстравання таго ці іншага аб'екта, а аддаваць перавагу эстэтычнаму боку. Ад здымкаў, якія неслі ў сабе толькі дакументальны пачатак, перайшоў да мастацкай фатаграфіі.

Найлепшымі работамі гэта засведчыла серыя «Літва ў фотаздымках Яна Булгака». У сапраўднасці яны амаль цалкам выкананы на тэрыторыі сучаснай Беларусі. Усяго набралася ажно шэсць тамоў. У «Віленскім штогодніку», «Ілюстраваным штогодніку», у часопісе «Варшаўскі фатограф» было надрукавана 270 здымкаў.

Фердынад Рушчыц падказаў яму і, як прызнаваўся Ян Булгак, заняцца «фатаграфічнай інвентарызацыяй архітэктурных помнікаў Вільні, суседніх раёнаў і, нарэшце, усёй Польшчы». Праца заняла амаль чатыры гады. Толькі здымкаў, што адлюстроўвалі розныя аб'екты Вільні, было зроблена звыш 800. Атрымаўся мастацкі летапіс як відаў старога горада ў цэлым, так і асобных палацаў, цэркваў, касцёлаў і нават жылых дамоў, што мелі гістарычную каштоўнасць.

Найбольш плённы перыяд у творчасці Яна Булгака пачаўся з 20-х гадоў мінулага стагоддзя. Зроблена ім па вартасці ацэньвалася на шматлікіх выстаўках мастацкай фатаграфіі: рознага шэрагу ўзнагароды, ухвальныя водкукі ў друку. Яго ведалі ў Парыжы, Лондане, Бруселі, Нью-Ёрку, Сан-Францыска... Выходзілі альбом за альбёмам. Дзякуючы Яну Булгаку з'явіўся новы тэрмін «фатаграфіка», пад які трапляла і мастацкая фатаграфія.

Колькасць здымкаў даўно перасягнула некалькі тысяч. Але працягваў працаваць з ранейшай нястомнасцю. Толькі ў асобным архіве, які згарэў у вайну, былі негатывы і альбомы з 10 тысячамі здымкамі серыі «Польшча ў фатаграфічных карцінах».

Смерць напаткала Яна Булгака 4 лютага 1950 года. У адным са сваіх вершаў ён пісаў: «...на паперы сею простыя словы, як жыта». Гэтае параўнанне падыходзіць і да яго фатаграфічнай творчасці, што ўяўляла сабой сярэе вобразы простых, як і тое жыта, аднак надзіва непаўторных і значных, якія дазвалялі адчуць (таксама пакарыстаемся ягонымі словамі) «дух вечнай Айчыны».

«Ты, радзімае поле, скажы...»

Сярод літаратараў і падпольшчыкаў, якія пакінулі выразны след у жыцці, грамадскіх, палітычных падзеях Заходняй Беларусі, — паэт Анатоль Іверс, які нарадзіўся на Слонімсчыне, у вёсцы Чамяры 2 (15) мая 1912 года. У маі 2022-га — 110-годдзе з дня яго нараджэння.

Засталося меней чым год, і добра было б, каб і дату гэту, і самога літаратара ўспомнілі не толькі публікацыямі ў друку, але і канкрэтнымі дзеямі па мемарыялізацыі яго памяці. Што з гэтай нагоды зрабіць — вырашаць найперш на Слонімсчыне, слонімскай уладам, грамадскасі. Будзем верыць, што з'явіцца ініцыятывы, і следам будучы пэўныя дзеянні...

«Ты, радзімае поле, скажы // Каласістым павявам вясны, // Хай не хіліць аж да мяжы // Пазалочаны жытні траснік. // Можна, песню араты згубіў // На шнурках — на барознах крывых, // А з ёй пеніцца вецер між ніў // У сонца брызгах — чырвонай крыві. // І заціснуўшы тут жа жывот, // Дзяціль проціць цярэць... да жніва... // Галаву перакінуў праз плот // Пазалоту вачыма зрываць... // Помніць: летась звінелі сярпы — // Пераборысты шумны акорд... // А ў далі, нібы матавы пыл, // Па балоце — туман-малако, // І напеваў жывых пераліў, // Што не знаюць былая і мяжы... // Прыйдучы трактары ў польмя ніў, // Там, дзе некалі колас тужыў». («Да жніва», 1938 год).

Чытаем у трэцім томе шасцітомнага біябібліяграфічнага даведніка «Беларускія пісьменнікі»: «Чытаць па-руску паэта навучыў бацька, потым некалькі месяцаў хлапчук вучыўся ў мясцовай беларускай школе, але яна была закрыта. Летам 1926 паступіў у Віленскую беларускую гімназію, у 1928 годзе выключаны за актыўную падпольную дзейнасць...» Праз шмат гадоў Анатоль Іверс (сапраўднае імя — Іван Дарафеевіч Міско) будзе ўспамінаць пра тыя дні: «У Віленскай гімназіі я стаў камсамольцам-падпольшчыкам. Вучобу прыходзілася спалучаць з нелегальнай дзейнасцю. Раскідваў лістоўкі, вывешваў сцягі, насіў у турму мопраўскія перадачы для вязняў, перад выбарамі ў сейм расклеівалі па горадзе плакаты ППС-лявіцы, хадзілі на дэманстрацыі рабочых. А вечарамі ў інтэрнаце чыталі беларускія кніжкі,

што трапілі да нас з Мінска. Усё гэта давала такі ўздзім, што мы гатовыя былі варочаць горы.

Будучы гімназістам у Вільні, пазнаёміўся я з такімі старэйшымі выдатнымі сябрамі, як Язэп Урбановіч, паэт Алесь Салагуб. Там я сустрэў першы раз ужо добра вядомага ў Заходняй Беларусі паэта Міхася Васілька, які выступаў са сцэны Віленскай беларускай гімназіі. <...> А тым часам падбіралася да нас дэфензіва. Пэўна, не без яе ўказкі дырэктар гімназіі Радаслаў Астроўскі не дапусціў да заняткаў некалькі вучняў старэйшых класаў. Гэта выклікала ўсеагульны пратэст, бунт. Астроўскі доўга не думаў, пазваў паліцую, якая ўмела рабіць подлую справу. Усе нашы барыкады былі зламаны націскам адкормленых і добра ўзброеных паліцаў. Пасля пагрому некаторых старэйшых хлопцаў арыштавалі, а каля сотні малодшых, у тым ліку і мяне, пад канвоем адвезлі і здалі бацькам пад распіску.

Дома чакалі непрыемнасці. Аднак на сямейнай нарадзе вырашылі, што паеду паступаць у Клецкую беларускую гімназію...» Пра гэта Анатоль Іверс згадваў у нарысе-ўспаміне «Святлу насустрэч», датаваным 5 красавіка 1980 года. Пасля вучобы ў Клецку была яшчэ і Навагрудская гімназія... «Прынялі ў верасні 1930 года. А выкінулі з 7-га класа ў маі 1931 года. На гэты раз выкінулі нягучна. У Навагрудку хіліліся да мяне асабліва малодшыя вучні, пэўна, баччы перад сабой "героя". Я расказваў ім аб барацьбе і неабходнасці барацьбы беларускага народа за свае сацыяльныя і нацыянальныя правы. Гаварыў, што з вучобай трэба ўмела спалучаць палітычную самаадукацыю, бо на нас, больш адукаваных, у будучыні ўся надзея...

Дырэктар Іван Цеханоўскі вёў сябе як лагерны стражнік. Паклікаў мяне ў кабінет і сказаў:

— Едзь дадому і не думай рабіць бунт, бо аддам паліцыі.

На гэтым і закончылася мая вучоба ў гімназіях. Але і ў вёсцы паліцыя не дала спакою, перад кожным святам арыштоўвала, катавала. Двойчы нават судзілі, хоць не было канкрэтных фактаў. Але навошта паліцыі факты? Выду-малі і судзілі "за чынны опур владзы".

Анатоль Іверс.

У турме не сядзеў, бо з невялікім прысудам трапіў пад амністыю...»

Анатоль Іверс, узяўшы сабе розныя псеўданімы, пачаў друкавацца з вершамі ў газетах і часопісах: «Асва», «Шлях моладзі», «Наша воля», «Беларускі летапіс», «Калоссе»... Адна з першых публікацый — верш «Вёска»:

*Разяглася вёска
Хатамі у рад.
Дзе-нідзе бярозка
Блісне паміж хат.
Сонца лье без ласкі
Вогненную плынь.
Жудасную казку
Шапаціць палынь.
А ў сялянскіх хатах
Хлеб як рэдкі гошч.
У далях сіняватых
Лес шуміць часось.
(1933 год).*

У 1939 годзе выходзіць з друку кніга вершаў Анатоля Іверса «Песні на заганах». Праз многія гады вядомы літаратуразнаўца Уладзімір Калеснік так ахарактарызуе творчасць паэта: «Анатоль Іверс самы значны, пасля Валянціна Таўлая, паэт з ліку тых, каго вылучыла рэвалюцыйная Слонімсчына ў даваенны час...»

Няпроста склаўся лёс Анатоля Іверса пасля 1939 года, калі прыйшло доўгачаканае ўз'яднанне Заходняй і Усходняй Беларусі. Працаваў у слонімскай раённай газеце «Вольная праца». У час Вялікай Айчыннай вайны — падпольшчык. Па заданні штаба партызанскага атрада працаваў у гарадской управе. Калі пачаліся арышты падпольшчыкаў-

антыфашыстаў, пайшоў у партызаны. Фашысты замучылі ў лагеры смерці Калдычэва бацьку і жонку паэта. У партызанскім злучэнні быў прызначаны намеснікам камандзіра атрада па разведцы. Пасля вайны — адказны сакратар раённай газеты. У 1949—1966 гг. — майстар смалакурнага завода, тэхнолаг лесхімізавода. У 1966 годзе вярнуўся ў рэдакцыю раённай газеты. У 1976—1984 гг. — адказны сакратар раённага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

Наступны зборнік вершаў «З пройдзеных дарог», першы за гады савецкай улады, выйшаў у свет у 1970 годзе. Праз дванаццаць гадоў пачыла свет кніга пазіцыі «Жыву ў бацькоўскім краі». Ужо тое, што на кнігі Анатоля Іверса адгукаліся ў друку Аляксей Пяткевіч, Данута Бічэль-Загнетава, Алг Лойка, Мікола Арочка, Уладзімір Калеснік, сведчыць пра асаблівае, вартае месца заходнебеларускага паэта ў гісторыі беларускай літаратуры.

Адметную ролю ў захаванні, перавыданні (а ў дачыненні да многіх твораў — і ў выданні) спадчыны Анатоля Іверса адыграў Сяргей Чыгрын — даследчык беларускай літаратуры, айчыны краязнаўца, які жыве і працуе ў Слоніме. Адзін з яго артыкулаў, прысвечаны паэту-земляку, — «Не пыталі, ці жжата, ці скошана...» Сымвалічная назва. У ёй — адбітак усяго жыцця і ўсяе творчасці Анатоля Іверса.

Памёр Анатоль Іверс 26 кастрычніка 1999 года. Адзін з апошніх па часе напісання (1998 год) твораў паэта — «Жыву ў Беларусі»: «Да любога прыйдзі даму — // Гаварылі па-прастому. // І хоць школ сваіх не мелі, // Ад дзядоў не анямелі: // Гаварылі мовай «хамскай» // І не польскай, не в'етнамскай. // Мы свабоду ўсе любілі, // Дык за гэта нас і білі // У дэфензіве, пастарунку...»

Відавочна, што паэзія (асабліва ў год, калі дзень уз'яднання Заходняй Беларусі з Савецкай Беларуссю — 17 верасня — стаў дзяржаўным святам) Анатоля Іверса, як і Міхася Васілька, Валянціна Таўлая, іншых заходнебеларускіх паэтаў, патрабуе перавыдання. Абыязак нашчадкаў — помніць іх лёсы, помніць іх творы, помніць, якой цаной, праз якія выпрабаванні яны ўваходзілі ў беларускую літаратуру і ў грамадскае, нацыянальнае, палітычнае жыццё нашай краіны.

Сяргей ШЫЧКО

Вызваліў Заходнюю Беларусь

Дзень народнага адзінства, які наша краіна адзначала сёлета ўпершыню, нагадаў і пра наступную акалічнасць. Сярод вызваліцеляў Заходняй Беларусі ў шэрагах байцоў і камандзіраў Чырвонай арміі, былі прадстаўнікі розных нацыянальнасцей Савецкага Саюза. Адзін з такіх — азербайджанскі пісьменнік Юсіф Ахадула аглы Азімзадэ.

Курсант ваеннага вучылішча Юсіф Азімзадэ.

Праз чатыры гады закончыў Бакінскае ваеннае вучылішча. На некаторы час накіраваны

ў вайсковую часць, якая вызваліла Заходнюю Беларусь. Атрымаў званне старшага лейтэнаната. Наступнае выпрабаванне — удзел у савецка-фінляндскай вайне. Быў цяжка паранены. Некалькі месяцаў правёў у вайсковым шпіталі ў Ленінградзе. Вярнуўся інвалідам. Таму і не быў прызваны ў армію, калі пачалася Вялікая Айчынная...

У 1942—1944 гг. малады пісьменнік загадваў літаратурным аддзелам у «Літаратурнай газеце», якая выходзіла ў Баку. Працаваў у часопісе «Рэвалюцыя і культура». У 1944—1945 гг. Азімзадэ выкладае ў партыйна-гістарычным інстытуце ЦК Кампартыі Азербайджана. Некаторы час загадвае літаратурнай часткай Бакінскага тэатра юнага глядача імя М. Горкага. Пасля

працуе ў аддзеле крытыкі часопіса «Рэвалюцыя і культура».

Адна за другой выходзіць першыя прызначныя кнігі азербайджанскага пісьменніка: «Першая сустрэча», «Пасля сустрэчы», «Браты», «Агні Баку»... Юсіф Азімзадэ спрабе сілы ў драматургіі, мастацкім перакладзе. Пісьменнік пераклаў на азербайджанскую мову многія творы, асобныя кнігі Ф. М. Дастаеўскага, Л. М. Талстога, М. В. Гоголя, І. С. Тургенева, А. П. Чэхава, М. Горкага, А. М. Талстога, К. М. Сіманова, В. Ф. Пановай, А. Грына... У тэатрах пачалі ставіцца спектаклі па п'есах Азімзадэ — «Царства кветак», «Анаджан», «Красавіцкая раніца», «Насрэдзін», «Суседзі», «Я — маладагвардзец»...

У 1960—1970-я гады Юсіф Азімзадэ займаў пасады

галоўнага рэдактара газеты «Літаратура і мастацтва», кансультанта па мастацкім перакладзе ў Саюзе пісьменнікаў Азербайджана. Памёр 6 сакавіка 1984 года.

Даследчыкам азербайджанска-беларускіх літаратурных сувязей варта звярнуць увагу і на імёны, жыццяпісы іншых азербайджанскіх літаратараў. У 1831 годзе ўжо ў іншым паходзе быў на Беларусі азербайджанскі паэт Рагім-бек Угурлу-бек аглы Угурлубекаў (1814—1864). У 1936 годзе ў Мінску прайшоў вечар азербайджанскай паэзіі, у якім прынялі ўдзел азербайджанскія паэты Гусейн Джавід і Мікаіл Мушфіг, пасля праз некаторы час рэпрэсаваныя ў сябе на радзіме...

Раман СЭРВАЧ

Простыя рэчы Вышыты адказ хуткаплыннасці жыцця

Майстрыха з Вілейшчыны Ларыса Глькевіч прапанаваў у вышыванкі не толькі сваіх родных (мужа, сыноў, нявестак, унука), але і ўсіх, каму даспадобы каларытных, элегантных строі. Пры гэтым аддае перавагу элементам традыцыйнага нацыянальнага, што сведчыць пра яе павагу да культуры продкаў, гісторыі краю і народнай творчасці.

З Ларысай мы знаёмыя з дзяцінства, больш як чатыры дзесяцігоддзі. Калісьці вучыліся ў адным класе музычнай школы пры Маладзечанскім музвучылішчы. Апошнія некалькі гадоў я не паспяваю за ёй, дакладней — за яе актыўнай творчасцю. Мне складана адсачыць новыя работы маёй прыяцелькі, пра якія даведваюся дзкуючы сусветнай павуціне. Дзіўлюся: калі яна ўсё паспявае?!

Паказчык хуткаплыннасці жыцця — яе чарговы вышыванкі, інтэр'ерныя лялькі, сувеніры, ручнікі, сурвэтки, хрысціянныя камплекты для немаўлят, вязаныя кручком і пруткамі разнастайныя хатнія рэчы, карціны, вышытыя крыжыкам, нават гадзіннікі з арнаментам і г. д. Не ўсё, створанае рукамі майстрыхі, можна пабачыць на яе асабістых старонках у сацыяльных сетках. Шмат пра што паведмаляюць нашы агульныя «фрэндзі», выстаўляючы свае фатаграфіі ў адмысловых вышыванках. Аднак пра ўсё па парадку.

Па прафесіі Ларыса музыкант, баяністка. Пасля заканчэння Маладзечанскага музычнага вучылішча атрымала накіраванне ў Нарачанскую музычную школу Вілейскага раёна. У аграгарадок Людвінава, дзе цяпер жыве, трапіла выпадкова. На адным з канцэртаў яе заўважыла кіраўніцтва мясцовага саўгаса «Беларускі». Запрасілі дырэктарам Дома культуры, далі кватэру. Работу сваю Ларыса любіла. Пры ёй быў арганізаваны хор (больш за 40 чалавек), які паспяхова выступаў на святочных мерапрыемствах, на аглядах мастацкай самадзейнасці. Сёння яна працягвае працаваць выкладчыцай музыкі ў філіяле Даўгінаўскай музычнай школы, што месціцца ў Людвінаве. А вольны час прысвячае творчасці.

Вязач кручком яе навучыла яшчэ ў дзяцінстве бабуля. З гадоў 15 пачала вязаць пруткамі. Шыць, вышыць, плесці карункі вучылася сама, а падручнікам і дарадцам стаў інтэрнэт. Першымі вышытымі карцінамі

Калаж Святлавы Таргонскай.

Ларыса Глькевіч і яе вырабы.

былі іконы. Тады яна перахварэла на анкалогію і, атрымаўшы благаславенне свяшчэнніка, стварыла некалькі абразоў, якія і сёння захоўваюцца дома. Першай і самай дарагой стала ікона Казанскай Божай Маці. А наогул вышыла больш як 50 абразоў, якія рызыліся па ўсім свеце. Затым захапілася вышываннем партрэтаў, нацюрмортаў, пейзажаў.

Вышыванку для сябе і сваіх сыноў я заказала менавіта ў Ларысы, бо мне падабаліся якасць і вышыўкі, і натуральныя матэрыялы. Тканіну, пераважна лён, Ларыса набывае на Аршанскім льнокамбінаце. Нігі і розную драбязу для рукадзелля — праз інтэрнэт-крамы. Ідэі для беларускага арнаменту таксама знаходзіць у інтэрнэце. А яшчэ набыла спецыяльную літаратуру, каб быць больш дасведчанай у сімваліцы. За дзень вышывае на 30—60 метраў ніткі. Аднойчы, завяршыўшы вышыўку кашулі, падлічыла вышытыя зорачкі — іх на кашулі 129! Кожная зорачка складаецца з 61 крыжыка, а ў выніку — 7869 крыжыкаў толькі на зорачках! А яшчэ ў арнаменце ёсць ромбікі, палосачкі, іншыя элементы.

У залежнасці ад колькасці вышыўкі на выраб патрабуецца два-тры тыдні працы. Бываюць выпадкі, калі

тэрміновы заказ выконвае літаральна за суткі. Цяпер працуе над вельмі складаным і аб'ёмным вырабам: трэба «апрацуць» у фіранкі з народным арнаментом чатыры акенцы вялікага бярвеністага дома. Акрамя вышыўкі крыжыкам, там шмат мярэжкі.

Пра сваё захапленне, якое яна называе рамяством і не замахваецца на высокае званне майстра, Ларыса кажа як пра магчымасць зрабіць прыёмнае для людзей, атрымаць удзячныя водгукі і ўбачыць свае работы на фотасесіях з розных куткоў зямнога шара. І гэта не перабольшанне. Беларускія вышыванкі, абярэгі, торбачкі з ручной вышыўкай, сашэ разлітаюцца па розных краінах. У Маскву для Наталлі Бухцірайвай, якая вядзе блог «Пра сервіроўку і ежу», беларуская вышывальшчыца даслала камплект ільняных сурвэтак і дарожку з нацыянальным беларускім арнаментом. З краін Каўказа, Украіны, блізкага і далёкага замежжа далаюцца у Людвінава шчырыя словы падзякі і захаплення, а часам і новыя заказы ад тых, хто ведае цану ручнай працы.

Не магу стрымацца, каб не працягваюць некаторыя з іх, адсочваючы ў сацыяльных сетках. Вось водгук ад Раісы Раманені:

«Сёння я буду як мадэль, бо хачу паказаць працу, якую для мяне зрабіла выдатная майстрыха Ларыса Глькевіч. Яе залатыя рукі вышывалі маю кашулю і фартух... Той, хто мае нацыянальную вопратку, добра ведае, якое гэта адчуванне, калі апрапаецца ў сваё, няхай нават стылізаванае, адзенне. Сімвалы Радзімы, як і мова, — тая непарыўная сувязь, якая праходзіць праз усе часы і належыць усім, хто жыве і будзе жыве ў гэтай краіне».

А вось водгук з ЗША: «Паглядзіце, як стыльна апрапаніліся нашы продкі, як удала спалучаюцца ўсе элементы. Для нашых маленькіх кнопачак у Сіэтле майстрыца расшыла міні-кашулькі. Дзякуй, Larisa Ilkevich. Будуць нашыя паненкі князёўнамі хадзіць у дзіцячы садочак на прэзентацыі па Беларусі».

Вельмі часта на старонках Ларысы з'яўляюцца фатаграфіі з дзеткамі ў вопратцы з нацыянальным арнаментом. Майстрыха прызнаецца, што марыць стварыць дзіцячы камплект, вышыты ў беларускай традыцыі.

Ала СТРАШЫНСКАЯ
Фота даслана аўтарам

зваротная сувязь

Кароль Стах і Антыгона

У праграме «Літаратурная анталогія» канала «Культура» Беларускага радыё слухайце працяг рамана Георгія Марчука «Крык на хутары». У «Радыёбібліятэцы» гучыць твор Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха». Апаўдана беларускіх і замежных аўтараў чакаюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вярхоўным эфіры выхадных.

Для аматараў паэзіі па выхадных — праграма «Прачудным радком», якая гэтым разам прапануе вершы Уладзіміра Караткевіча.

Змест праграмы «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю складуць радыёверсія спектакля Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага «Начныя карлікі і Антыгона» па творы Людмілы Разумоўскай, а таксама пастаноўкі «Мар'я» паводле апавядання Юрыя Убога і «Сцерлядзь — рыба старажытная» па матывах апавядання Віля Ліпатава. Прыхільнікам дзіцячага радыётэатра канал «Культура» ў суботу і нядзелю ў 10.05 прапануе гісторыі Ханса Крысціана Андэрсена, гадоўны персанаж якіх — Оле Луoke.

Чытанні для маленькіх ладзяцца па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівія».

У гэтыя дні гучаць старонкі кнігі Уладзіміра Васькова «Дахавік Казік». Штовечар у 21.00 выходзіць «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежэга нумара штогодніка «ЛіМ».

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект пісьменніка Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці», у якім праз аўтарскую паэзію і прозу апаўданаецца пра станаўленне творчай асобы. Госця эфіру радыёверсіі праграмы «Культура» — што гучыць у нядзелю і сераду, — паэтэса з Камянца Настасся Нарэйка.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

13 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 8 імя М. Багдановіча на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым, прысвечаную Дню маці (12.00).

14 кастрычніка — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Я. Купалы на творчы вечар Федара Баравога «Родная старонка» (17.30).

9 кастрычніка 50-годдзе святкуе Эмілія Альгірда Франкутэ, актрыса.

10 кастрычніка — 225 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Без-Карніловіча (1796—1862), гісторыка, краязнаўца, этнографу.

10 кастрычніка 80-гадовы юбілей адзначае Яўген Гладкоў, цымбаліст, педагог, народны артыст БССР.

13 кастрычніка — 125 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Шчакаціхіна (1896—1940), мастацтвазнаўца, гісторыка, тэарэтыка мастацтва, педагога.

14 кастрычніка 85-годдзе адзначае Ганна Мятлюк, мовазнаўца.

14 кастрычніка 75-гадовы юбілей святкуе Георгій Крэмка, мастак дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

14 кастрычніка — 75 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Кузьменкі (1946—2004), піяніста, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

15 кастрычніка — 110 гадоў з дня нараджэння Яфіма Гаварушкі (1911—1992), празаіка, публіцыста.

15 кастрычніка — 100 гадоў з дня нараджэння Веняміна Блажэннага (Венямін Айзенштат; 1921—1999), паэта.

15 кастрычніка 95 гадоў спаўняецца Леанід Мінько, этнографу.

15 кастрычніка — 85 гадоў з дня нараджэння Алеся Шлега (1936—1998), празаіка, паэта, публіцыста, кінадраматурга, перакладчыка.

15 кастрычніка — 75 гадоў з дня нараджэння (1946—2016) Юрыя Васілеўскага, дыржора, заслужанага артыста БССР.

15 кастрычніка 75-годдзе адзначае Валеры Смірноў, акцёр, заслужаны артыст БССР.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Балад
Дзяніс Барсую
Віктар Гардзеі

Уладзімір Ніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жанна Запарыцка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вічаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніц
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Тэлефоны:
галуны рэдактар — 325-85-25
намесні галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74

адказы сакратар — 377-99-73
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адзел прозы і паэзіі — 317-20-98
адзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасныя льготны.

Пасведчанне аб з'яўжэнні Рэспубліканскага інфармацыйнага сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»
Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРПЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку 07.10.2021 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 660

Друкерня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 22013
Заказ — 2635
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэдакуюцца.
Паўсюдныя рэдакцыі могуць супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.